

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A m\u00e9dia \u00e9s a kibervil\u00e1g hat\u00e1sa a fiatalok\u00e1k b\u00fan\u00f3z\u00e9s\u00e9re

Szerz\u0151:

dr. N\u00e9meth Zsolt

K\u00e9zirat lez\u00e1rva:

P\u00e9cs, 2024. janu\u00e1r 31

I. Bevezetés

A bűncselekményt elkövetők esetében a fiatalkorúakkal szemben - a felnőttkorúakhoz képest - nem csak más bánásmódot kell alkalmaznunk, de másként is kell rájuk tekinteni. Ugyanúgy, ahogy a nyomozás során és az egész a büntetőeljárás során más szabályok vonatkoznak a fiatalkorú elkövetőkre, be kell látnunk és másként is kell vizsgálnunk azt, ahogy ők látják a világunkat. Nem kérdés, hogy a fiatalkorú elkövetők esetében az életkor, a fizikai és mentális állapot, azoknak fejlődése, a fiatalkorú személyes kapcsolatai és körülményei, adott élethelyzete nagyban befolyásolja a fiatalkorú személyiségét. A fiatalkorúaknak más igényeik vannak, mint a nagykorúaknak, az ő esetükben a szocializációs folyamat sokkal több ponton sérült. A fiatalkorú bűnelkövetők jellemzően támadó vagy elhanyagoló közegből származnak, ezek a fiatalok nagyon nehéz helyzetből, a társadalom pereméről érkeznek.

A fentieket figyelembe véve egyértelmű következtetést állapíthatunk meg: a fiatalkorúak - az említett körülmények miatt - a felnőttekhez viszonyítva másképpen érzékelik a világot és így az írásom fő témája, mint a média és a kibervilág is másként hat rájuk. Egyes eseményeket sokkal érzékenyebben vagy akár sokkal lazábban kezelhetik és pont ez az a tényező, mely a legnagyobb veszélyt rejt magában.

Írásom két fő témája a média, - azon belül is a televízió - illetve a kibervilág lesz, továbbá ezeknek a hatása a fiatalkorúak bűnözésére. Az írásomban nem arra a kérdésre szeretném megkeresni és megtalálni a választ, hogy van-e veszélye a médiának és a kibervilágnak a fiatalkorúakra, illetve észlelhető-e összefüggés a fiatalkorúak bűnözése vonatkozásában, hiszen véleményem szerint ez egyértelmű: igen. Sokkal inkább azt szeretném megvizsgálni, hogy melyek azok a perifériák, területek, amelyek a legveszélyesebbek, ezek milyen mértékben vannak hatással a fiatalkorúakra és melyek azok az intézkedések, amelyeket a negatív hatások elkerülése, visszaszorítása érdekében tehetünk.

Elmondhatjuk, hogy a XXI. század elején a technika rohamosan fejlődik, ezért új megoldások születtek az informatikában is, amelyhez alkalmazkodnia kell a jogi megoldásoknak. Az adatvédelem évről-évre

egyre nagyobb teret kapott az egyre szigorodó szabályok mellett, nem csak a hazai jogban, hanem Európa szinten is, gondolva itt az igazán aktuális GDPR-ra. A fentiek alapján és a jogszabály átható megismerése után szerettem volna látni, hogy vajon az „adatvédelem szigora” (különös tekintettel a számítógépes bűncselekményekre) hogyan jelenik meg a hazai büntetőjogban.

II. Fiatalkorúak bűncselekményei

1. A fiatalkorú fogalma

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban Btk.) XI. Fejezetében található meg a fiatalkorúakra vonatkozó külön rendelkezéseket, egyébként pedig a felnőttekre irányadó Btk. szabályozást - a 105. § (2) bekezdésében (105. §. (2) E törvény rendelkezéseit a fiatalkorúakra a jelen fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.) kell alkalmazni.

Büntetőjogunk tehát a „fiatalkorú” fogalmát a felnőttkorúakkal szembeni megkülönböztetésként használja. A Btk. 105. §-a szerint a „Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.

A 2012-es Btk. a fiatalkorúak fogalmát a korábbi Btk.-tól eltérően határozza meg. Eszerint fiatalkorú az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét betöltötte (egyes bűncselekmények esetében), de a 18. életévét még nem.¹ Fontos, hogy a főszabály a fiatalkorúság a 14. életév betöltését követő napon kezdődik.

A fiatalkorú meghatározás a Btk. 105. § (2) bekezdése értelmében olyan speciális leszállított büntethetőségi szabály, amely általános jelleggel irányadó valamennyi bűncselekmény tekintetében.²

¹ Csemáné Váradi Erika - Lévay Miklós, *A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Büntető Törvénykönyvben. Az Igazságügyi Minisztérium Kodifikációs Előkészítő Bizottsága számára készített tanulmány. Kézirat, Miskolc, 2001. március.*

² Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth m. BÜNTETŐJOG I. A 2012. évi C. törvény alapján. Budapest: HVG Orac, 2013, 538.

Ezzel ellentétben áll és nincs összhangban a Btk. 16. §-ában megfogalmazott rendelkezés, amely szerint az alsó büntethetőségi korhatár főszabályként a 14. életév betöltése, míg kivételesen az e helyütt megjelölt bűncselekmények elkövetése esetében a 12. életév betöltése.

A Büntető Törvénykönyv 106. §-a megfogalmazza azt is, hogy mi a kiszabott büntetés vagy alkalmazott büntetés a fiatalkorúval szemben: „hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani”.

Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a fiatalkorúak büntetőjogát általában úgy alakítják, hogy a fiatalkorúak bűncselekményeire vonatkozó jogkövetkezmények a felnőttekéhez képest egyértelműen enyhébbek, a fiatalok fejlődési sajátosságait figyelembe vevők.

A fiatalkorúak bűnelkövetésére vonatkozó jogkövetkezmény-rendszerben a szabadságelvonással nem járó szankciók állnak messzemenően előtérben, és a szabadságelvonó jogkövetkezmények csak ultima ratio-ként és a felnőttekhez képest enyhébb tartamban kerülhetnek alkalmazásra. E szankciók alapja az utóbbi évtized kriminálpolitikai fejlődésének megfelelően mindenképp az elkövetett bűncselekmény súlya és az elkövető bűnössége lehet, és nem a fiatalkorú nevelési, kezelési szükséglete.³

2. A bűnözés fogalma

A legkülönbözőbb bűncselekmények elkövetését foglalja magába a bűnözés fogalma. A bűnözés alkotóelemei a bűncselekmények. „Olyan problémamegoldó, szükséglet-kielégítő magatartások, eszközcselekmények, amelyekben a partikuláris érdek meg nem engedett módon jut kifejezésre, továbbá, amelyek a mindenkori társadalom fennálló erkölcsi normáiba, fejlettebb társadalmakban a büntető törvénykönyv paragrafusaiiba ütköznek.”⁴

³ Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth M. (2013). BÜNTETŐJOG I. A 2012. évi C. törvény alapján. Budapest: HVG Orac., 540.

⁴ VÁRNAGY Elemér - VÁRNAGY Péter, *A hátrányos helyzet pedagógiája*, Corvinus, Budapest, 2000, 101.

Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a bűnözés nyilvánvalóan bűncselekmények elkövetésével valósul meg, azokkal jellemezhető.

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 4. § (1) bekezdése szerint: „Bűncselekmény az a szándékosan vagy - ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli - gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.” A 4. § (2) bekezdése szerint: „Társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti.” Az 5. § szerint: „A bűncselekmény büntett vagy vétség. Büntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre e törvény kétévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli, minden más bűncselekmény vétség.”

A kiindulópont az, hogy a fiatalkorúaknál is csak a bűnösen megvalósított bűncselekmény kimerítése jelentheti a büntetőjogi beavatkozás és felelősségre vonás alapját. Továbbá az elkövetett bűncselekményre vonatkozó büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazását önmagában nem határozhatja meg a büntetőjogilag felelősségre vonható fiatalkorú nevelési, illetve kezelési szükséglete.

A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célját a törvény a fiatalkorú helyes irányú fejlődésének, a társadalom hasznos tagjává válásának az elősegítésében határozza meg. Ez azt jelenti, hogy a fiatalkorú bűnelkövetővel szemben alkalmazandó büntetés vagy intézkedés megállapításakor a jogalkalmazónak az általános célkitűzéseket szem előtt tartva, különös gonddal kell vizsgálni, hogy az alkalmazandó joghátrány egyúttal alkalmas legyen a fiatalkorú helyes irányú fejlődésének, a társadalom hasznos tagjává válásának az elősegítésére a fiatalkorú nevelése és védelme érdekében.⁵

⁵ Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth m. (2013). BÜNTETŐJOG I. A 2012. évi C. törvény alapján. Budapest: HVG Orac., 560.

3. A fiatalok által elkövetett bűncselekmények általában

Ha megnézzük a statisztikai adatokat a fiatalkori bűnözések szempontjából Magyarországon, akkor azt láthatjuk, hogy az 1989-90-es forduló a fordulat éve.

1989-ben a kriminálstatisztikai adatok szerint 9661 fő volt a fiatalok bűnelkövetők száma. Ha visszafelé megyünk az időben, 1985-ben ez a szám 9449 fő volt. 1990-es évben ez a szám megugrott, 12848 főre. Ez a növekedés hazánkban a rendszerváltás idejében volt.

Bűnözés tekintetében a rendszerváltozást megelőző időszakban az 1980-as évektől kedvezőtlen fordulat következett be hazánkban. Fokozatos emelkedését figyelhetjük meg 1981-től a fiatalok bűnelkövetők számában. 1986-ban elérte csúcspontját ez a növekedés. Ekkor lépte át ez a szám a 10000 főt. Ebben az évben 10574 fiatalok bűnelkövetőt regisztráltak. Utána csökkenés következett be a fiatalok bűnelkövetők számában, majd az 1989-90-es években folyamatos növekedés figyelhető meg. Ekkor már nem ment 10000 fő alá ez a szám.

1992-ben 15476 volt a fiatalok bűnelkövetők száma. Majd utána ismét csökkenés volt megfigyelhető. 2003-ban 10473 volt az a szám, ami a fiatalok bűnelkövetőket jelentette. 2004-ben szintén növekedett azon száma, akik a fiatalok bűnelkövetőkhöz tartoztak, ez akkor 12325 főt jelentett.

Az életkor előrehaladtával a bűnözés intenzitása változik, választóvonal ebben a 14 éves kor. Megfigyelhető, hogy egyre korábbra tevődik az első bűncselekmény elkövetésének időpontja.

Vagyon elleni bűncselekményt követnek el legnagyobb arányban a fiatalok bűnelkövetők. Ez az arány 65-75%-ra tehető. A lopások száma 35-40% közé tehető, 10-20% a betöréses lopás és 3-6%-a rablás. A fiatalok bűnözők testi sértést 4 %-a, garázda jellegű cselekményt 7-11 %-ban, közlekedési bűncselekményt pedig 2-3%-a követ el. Ha megnézzük a statisztikákat, a szándékos emberölés száma úgy alakult, hogy 1998-ban 34, 200-ban 15 fő és 2004-ben 12 fiatalok követte el.

Ha a területi megoszlást nézzük a fiatalok bűnözőknél, akkor azt láthatjuk, hogy Budapesten, a fővárosban a legnagyobb arányuk. Utána következik Borsod-Abaúj-Zemplén, majd Pest megye és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. Legkedvezőbb a helyzet a statisztikai adatok szerint Nógrád, Vas, Tolna és Zala megyében.

Ha megnézzük a nemek arányát, a fiatalok bűnelkövetők között, akkor az figyelhető meg, hogy a fiúk aránya jóval magasabb, mint a lányok aránya. Ha a rendszerváltást megvizsgáljuk a rendszerváltást követő 5-7 év átlagát, akkor azt látjuk, hogy 92-8%-os a fiúk és lányok aránya. Ez az arány 89-11% volt a fiúk javára az 1990-es évek végi és napjaink adatai szerint.

A csoportos elkövetés jellemző a bűncselekményekben résztvevő fiataloknál, 62% volt ez az érték 2004-ben. Ez oda vezethet vissza, hogy biztonságot nyújt a fiatalok körében a valahova tartozás érzése. A fiatalok teljesíteni akarják a csoport elvárását. A fiatalok a csoportokban az agresszív ösztöneiket kiélik, a csoportban való bűncselekmény elkövetésekor a felelősségtudat csökken.

A 16-17 évesek korcsoportjában magasabb a bűnözés intenzitása. A család környezetet vizsgálva azt látjuk, hogy a fiatal bűnelkövetőt több, mint felét mindkét szülő együtt neveli. 20%-uk elvált szülőknél van és állami intézet lakója közel 10-11%. A rendezett családi háttért a kétszülős család modell sem jelenti. Az ilyen családokban megfigyelhető a gyakori konfliktusok, veszekedések és a megromlott családi légkör.

A statisztikai adatok szerint a fiatalok bűnelkövetők foglalkozás szerinti megoszlását is figyelembe kell vennünk. Régebben a szak- és betanított munkások képviselték a bűnelkövetők nagyobb arányát. Ha az utóbbi, 10-20 évet megnézzük, akkor azt láthatjuk, hogy erőteljesen csökkent a segédmunkások aránya. A bűnelkövetők legnagyobb köre az általános iskolát végzők. Itt megfigyelhető, hogy több a túlkorú gyerek, mivel 16 éves korig tart a kötelező iskolai oktatás napjainkban. ⁶

⁶ *Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről*, Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya, Budapest, 1987, 1990, 1995, 1998-2005-ös, 2012-es, 2013-as kiadások

III. Fiatalok a média világában

A mai világban, ha megkérdeznénk száz embert, hogy a média hallatán mi jut eszébe, meggyőződésem, hogy nagyon sokan említenék meg a televíziót és az internetet. Kétségtelenül a tömegtájékoztatás és mindenekelőtt a televízió, a széles elérhetőségével és a rendkívül magas szórakoztató, hírterjesztő értékénél fogva az egyik legnépszerűbb szereplőjévé vált az életünknek. Nem meglepő az sem, hogy nem csak a felnőttek esetében van ez így, hiszen már egészen fiatalon 2-3 éves korban a gyermekek tudják kezelni az elektronikai eszközöket, így elkerülhetetlen, hogy napi, akár több órát is a televízió előtt töltsenek. Jogosan merülhet fel tehát a kérdés, hogy milyen összefüggés van fiatalok bűnözése és a média tartalmi között. Ha nem is közvetlen, de közvetett kapcsolat mindenképp kimutatható. A mértéktelen és válogatás nélküli televíziózás, az onnan ránk zúduló erőszak és brutalitás következtében a fiatalok torz világnézet alakulhat ki. A fiatalok hajlamosak lehetnek ötletet meríteni és utánozni a látottakat, amely végső soron bűncselekmények elkövetéséhez vezethet.

A szakirodalom és a kutatók is egyetértenek abban, hogy a televíziós tartalmak önmagukban nem tehetők felelőssé a fiatalok magatartásáért, azonban mindenképp hozzájárulnak azok kialakulásához, így „az erőszak mediális megjelenítése bizonyos körülmények között kedvez ezen magatartásmódok kialakulásának”⁷ A fiatalok szabad idejének nagy részét az internetezésen kívül, a televíziózás tölti ki. Sokaknak hazaérkezésük után az az első, hogy bekapcsolják a televíziót, anélkül, hogy azt valóban nézni is akarnák. Nem egyszer találkozni olyan családdal, ahol a televíziót csak alapzajként használják, „csak, hogy menjen valami a háttérben”. A médiában látottak azonban meghatározzák az emberek életmódját, hangulatát, kommunikációs szokásaikat, hatással vannak kapcsolati mintájukra, befolyásolják értékrendjüket és gondolkodásukat. A televízió anélkül befolyásolja mind a fiatalokat, mind a felnőtteket, hogy tudatában lennének azok következményeivel, illetve hatásaival. A média manipulálja cselekedeteinket és a fiatal korosztály egyre gyakrabban az ott tapasztalt viselkedési formákat utánozza. Az agresszió, az erőszak, a verbális durvaság a fiatalok

⁷ Szilády Szilvia: Erőszak és brutalitás a magyar televíziós műsorkínálatban.

<http://www.c3.hu/~jelkep/JK993/szilady/szilady.htm>

személyiségét negatívan befolyásolja, mégpedig azért, mert a kiskorúak „médiailvasása” a médiatudatosság hiánya következtében nem megfelelő.⁸

A fiatalkorúak a látottakat nem képesek megérteni, értelmezni - azokból következtetést levonni úgy, mint a felnőttek - és tekintettel arra, hogy a kiskorúak nagy része felnőtt felügyelete nélkül ül a képernyő előtt „magukra maradnak”. Nem segíti őket az a tény sem, hogy miközben a családok el vannak foglalva a TV-ben közvetített műsorokkal, addig a családi kapcsolatok meglazulnak. A szülők egész napjukat a munkahelyükön töltik, majd miután hazaérnek, pihenésképpen, ahelyett, hogy a családtagokkal beszélgetnének, együtt töltenék az időt, inkább leülnek a televízió, számítógép elé.⁹ A képernyőkön látható gyakori erőszak, filmekben látható emberölések, a híradók erőszakos, sokkoló képei és a showműsorokban a résztvevők egymással szemben tanúsított magatartásai - melyek a valóságot teljes mértékben torzítják - láttán a fiatal korosztály fogékonyvá válhat hasonló degradáló magatartásra, személy vagy vagyon elleni bűncselekmények elkövetésére.

A mai fiatalok számára a média által közvetített hamis ideálok és modellek a legszembetűnőbb problémát jelentik. A média kiválthat az emberekben egyfajta szorongást, neurózist azáltal, hogy sugározza a sztárok, életstílusát, hiszen ezzel rámutat milyen életvitelt is szeretnének élni, ettől még milyen messze vannak. A média nemcsak arra hajlamos, hogy az agressziót emelje ki, hanem arra is, hogy elferdítse a valóságot. Leegyszerűsíti a történéseket, általában csak jó és csak rossz létezik a kettő közötti átmenetet nem ismeri, így hitelességét is könnyen elveszítheti.¹⁰ Ezek a jelenségek mind a fiatalkorúak bűnözővé válását segítik elő azáltal, hogy gyakorlatilag nem tudnak különbséget tenni a való világ és a televízióban mutatott „színháték” között. A jelenkor fiataljainak a serdülőkori éveiről ráadásul hamarabb következik be, mint régebben és a serdülő fiatalok a legveszélyeztetettebbek a bűnözés szempontjából, mivel önismeretük még nem alakult ki teljesen, állandóan lázadnak a szülők az iskola a fennálló társadalmi normák, erkölcsök ellen, függetlenedni akarnak, ezért az idősebb, tapasztaltabb fiatalok vagy felnőttek könnyen a befolyásuk alá tudják őket vonni. Mindezek alapján megállapítható, hogy a televíziós médiatartalmak és a fiatalkorú bűnözés között, bár nem közvetlen

⁸ Ofcom 2004 in Nemzeti Audiovizuális Médiastarégia - Szakmai vitaanyag- II. Médiatudatosság. 72.o.

⁹ Kőrösi István: A fiatalkorú bűnözés dinamikája, struktúrája, tényezői <https://arsboni.hu/a-fiatalkorú-bunozes-dinamikaja-strukturaja-tenyezoi/>

¹⁰ Kőrösi István: A fiatalkorú bűnözés dinamikája, struktúrája, tényezői

kapcsolat, de igen nagy befolyásolási tényező van jelen, mely tényezőnek a felbukkanása és annak hatása egy fiatalokúra, véleményem szerint nagyban függ a körülötte lévő személyek, így szülők, pedagógusok, rokonok és barátok személyétől, nevelésétől.

A média is mikrokörnyezeti kockázati faktor. Főleg a nagyfokú erőszak, amit a média közvetít. Az 50 % is meghaladhatja az erőszakot tartalmazó műsorszámok aránya. Az az erőszak - ami gyakran nem is realiztikus ábrázolás-, amit a televízióban bemutatnak a gyermekek személyiségére negatívan hat és eredménye a gyermekkori cselekményeknek.¹¹

Elmondhatjuk, hogy általános társadalmi probléma a médián keresztül terjedő „erőszak” (közbeszéd, filmek stb.). A médiatörvény szabályozza a műsorszolgáltatók erre vonatkozó kötelezettségeit. Ezen kívül gyakran előfordul az is, hogy például reklámcélú hirdetésekben vagy riport-alanyként szerepeltetnek gyermekeket, azok személyiségi jogait megsértve.

Mintegy fél évszázados múltat tekint vissza a média hatásának vizsgálata. Kezdetben szinte csak a tévé képernyőjén megjelenített erőszakos képsorok viselkedésre gyakorolt hatása tartozott ide. Később azonban kiterjedt az AV-eszközök újabb generációinak megjelenésével, a számítógépes játékok, a videófilmek és az internet ebbéli szerepének feltárására is. Három jellegzetes megközelítési mód alapján írhatók le a gyakran ellentmondásokról sem mentes kutatási eredmények.

Az egyik irányzat képviselői között szignifikáns összefüggés mutatható ki az agresszív képsorok és azokat utánozó nézői magatartás, illetve az ilyen jellegű viselkedések gyakoriságának növekedése között. A gyermekeket érintő médiaerőszak hatásával foglalkozó újabb elméleti irányzatok közül közvetlen kapcsolat valószínűsíthető a hatáselmélet szerint a képernyőn és az életben megjelenő erőszak között: az egyéni erőszak folyamatának beindítója lehet a médiában sugárzott bántalmazás, a nézőt manipulálhatja. A média a műveltségi elmélet szerint inkább csak hosszabb távon hat az egyénre. A média különösen a fiatalok a valóságról alkotott elképzeléseire, antiszociális viselkedésformáira, értékrendjére, negatív attitűdjeinek kialakulására gyakorol hatást. Ugyanakkor a

¹¹ Hornyák Szabolcs, *A gyermekkori bűnözése és megelőzésének lehetőségei* Neten: <http://www.pecshor.hu/periodika/2003/hornyak.pdf>

tömegkommunikációban elterjedt erőszak agressziót kiváltó hatását többen cáfolják, különösen is veszélyforrásként való értelmezését a képernyőn vizuálisan megjelenített erőszaknak.

Ugyancsak ambivalens az erőszakos videójátékok megítélése. Egyes kutatások az agresszív gondolatok, érzések, viselkedések felerősítésében játszott szerepüket látják igazoltnak. Mások - ezzel ellentétben - az efféle játékot éppen az agresszióvezetés eszközének tekintik. Az internethasználók általában való megítélésekor is ugyanez a kettőség érvényesül. Két ellentétes póluson helyezhető el tehát az egyes kutatók véleménye. Vannak, akik a médiát egyértelműen felelőssé teszik az agresszív viselkedések egyre alacsonyabb korosztályokat érintő, egyre durvább és gyakoribb formát öltő formáinak megjelenésért. Mások viszont inkább a média a feszültségvezetésben játszott hatását hangsúlyozzák.

A kutatók másik csoportja úgy találta az erőszak érzelmi reakciókra gyakorolt hatását elemezve, hogy egyrészt viselkedészavarokhoz vezet, félelmet fokozó, szorongást kiváltó hatással bír, másrészt pedig toleránsabbá, érzéketlenebbé teszi az agresszió gyakori látványa az efféle cselekedetekkel szemben az egyént, aki gyakorta jellemezhető a szolidaritás, segítőkészség hiányával is.

A katarziszelmélet képviselői viszont azt hangoztatták, hogy a néző saját agressziótól való megszabadulását segíti az erőszakos médiahőssel való azonosulás. Azonban több kutató is cáfolta a fenti következtetéseket. Az iránytű-teória hangoztatói ezek sorába illeszkednek, akik szerint sztenderdet jelenthet a gyermekek számára a média modellek szempontjából, de ebből nem feltétlenül következik az, hogy egyúttal a látottakkal is azonosulnak. Más empirikus kutatások tanulsága szerint viszont a jutalmazott, a valóságon alapuló, szimpatikus, jogosnak tűnő hős által elkövetett erőszak a gyerekekre nagyobb hatást gyakorol, az utánczást jobban elősegíti.

A videó- és számítógépes játékok - amik az ifjúság körében igen nagy népszerűségnek örvendnek - hatásukat tekintve hasonló veszélyeket hordoznak, mint a televízió. Egyre realisztikusabb és agresszívabb élményt nyújtanak a különböző grafikai és technikai programok fejlődésével. A magatartáskutatók és a pszichológusok jó része azonban azt hangsúlyozza - a katarzisz-elmélettel analóg módon -, hogy az agresszió vezetésének egyik módja a videójátékokban való aktív részvétel.

Sőt újabban sor került olyan konklúziók levonására is, amelyek szerint a video- és számítógépjátékok a gyerekeket olyan sokoldalú tudással vértetik fel, amely lehetővé teszi, hogy hogyan tanultabb, versenyképesebb, tudatosabb felnőttekké váljanak. Ugyanakkor számolni kell azzal a lehetőséggel is, hogy az online lehetőségek révén, az interneten újfajta gyermekbántalmazási formák jelennek meg. Különböző kriminális tevékenységeket hajthatnak végre a cybertérben álnevet használók. Bár bizonyos szűrők léteznek, de igen alacsony ezek határfoka.¹²

1. A médiaeszközök használatának szerepe a személyiség alakulásában

A médiaeszközök elsősorban a serdülők személyiségét alakítják át a legjobban. Számos pszichológiai elmélet, köztük Erikson pszichoszociális teóriája szerint a serdülőkör fő feladata az identitás keresése.¹³ Ha az identitás fogalmát szeretnénk meghatározni, akkor elmondhatjuk, hogy az identitás az egyediség és a folytonosság belső érzete, az egyén arra vonatkozó tudása, hogy másoktól megkülönböztetett, sajátos jövőperspektívával és társas helyzettel rendelkező személy.

A médiaeszközök a serdülők következő szerepeit formálják:

1. Nemi szerepek: A fiatalok kíváncsian figyelik a nőies vagy férfias viselkedés minden részletét, és a média folyamatosan szolgáltat erre vonatkozó információkat. Számos médiatartalom-elemzés tanulsága szerint az utóbbi évek nemi változása ellenére a média világa ebből a szempontból alapvetően tradicionális, konzervatív és férfiközpontú. A szex a médiában elsősorban az azonnali élvezetről, és nem a kölcsönös elfogadásról, toleranciáról, kompromisszumokról szól.¹⁴
2. Egészséggel kapcsolatos viselkedés: Nagyon erős a médiának a fiatalok testképére gyakorolt befolyása. A médiában jellemzőként ábrázolt, végletesen karcsú női és a kigyúrt, izmos férfiideál szinte elérhetetlen modellt állít a serdülők elé. Ugyanakkor a média ezeket a testformákat a másik nemnél elérhető sikerek legfontosabb elemeként mutatja be. Ennek

¹² Knausz Imre (szerk.): *Gyermek, pedagógus, pedagógusképzés*, Új Helikon Bt, Budapest, 2008, 16-29.

¹³ Erikson, E. H. *Gyermekkor és társadalom*, Budapest, Osiris, 2002, 13-19.

¹⁴ Gerbner, G.: *A média rejtett üzenete*. Budapest, Osiris Kiadó és MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport, 2000.

hatására a serdülők elégedetlenek saját testükkel, és ennek következtében valamilyen evészavarral (anorexia, bulimia) küzdenek.

3. Kisebbségi csoportok: A kisebbségi csoportok (feketék, romák stb.) nemcsak alulreprezentáltak a médiaábrázolásokban, de többnyire negatívan kerülnek bemutatásra. Ábrázolásuk gyakran összekapcsolódik a bűnözéssel, munkanélküliséggel, erőszakkal, drogfogyasztással.¹⁵
4. A munka világa és foglalkozási szerepek: A munka valódi folyamata ritkán kerül bemutatásra a médiában, és a munkáról alkotott általános benyomás az, hogy a munka alapvetően a státusszal, a hatalommal és az erőfeszítés nélkül szerzett pénzzel kapcsolatos jelenség.¹⁶

Elmondhatjuk, hogy információs társadalomban a tele- és tömegkommunikációs eszközök nagy hatással vannak a serdülők életmódjára, formálják személyiségüket, szabadidő-struktúrájukat, érdeklődésüket és szociális tevékenységeiket.¹⁷

2. A digitális bennszülöttek kora

A 20. század utolsó évtizedétől a tizenéveseket az információs és kommunikációs technológiák alkalmazása alapján sajátos szubkultúrákként szokás jellemezni: Net Nemzedék ('Net Generation'), digitális bennszülöttek ('Digital Natives'), az új évezred tanulói ('New Millenium Learners').

Prensky¹⁸ a 'Net Native' (net bennszülött) kifejezéssel különbözteti meg a Web 2.0 által formálódó generációt, amely aktívan részt vesz annak a rendszernek a tervezésében és tartalmainak alakításában, amelynek szülei csupán passzív felhasználói voltak. A Web 2.0 nem más, mint a társadalmi háló. Olyan második generációs internetes szolgáltatások gyűjtőneve a Web 2.0 kifejezés, amelyek elsősorban a közösségre épülnek. A felhasználók ezeken az internetes szolgáltatásokon

¹⁵ Kósa É., Vajda, Zs.: Szemben a képernyővel. Budapest, Eötvös Kiadó, 1998, 31-47.

¹⁶ N. Kollár Katalin, Szabó Éva: Pszichológia *pedagógusoknak*. Budapest, Osiris Kiadó, 2004.

¹⁷ M. Fazekas Ágnes, Cs. Czachesz Erzsébet Középisikolás tanulók számítógép és internethasználati szokásai. *Iskolakultúra*, 2011, 11 (8-9), 120-134.

¹⁸ Prensky, M.: *Digital natives, digital immigrants. On the Horizon*, 2011, 9 (5), 1-6.

megosztják egymás információit vagy közösen készítik a tartalmat. A korábbi, első és másfeledek generációs szolgáltatásokkal ellentétben, amelyeknél a szolgáltatást nyújtó fél biztosította a tartalmat, a Web 2.0 szolgáltatásoknál csak a keretrendszert biztosítja a szerver gazdája, maguk a felhasználók hozzák létre vagy töltik fel a tartalmat. A felhasználók kapcsolatokat alakítanak ki egymás között és jellemzően kommunikálnak egymással. Böngészővel végzik a tartalom létrehozását. Tim O'Reillynek, az O'Reilly Media cég alapítójának tulajdonítják a Web 2.0 kifejezést, 2004-ből.¹⁹

2.1. A közösségi média a személyiség alakulására

Fontos jellemzője a Web 2.0-nek a közösségi média megszületése és felemelkedése. A közösségi média olyan média, amelyet arra terveztek, hogy a tartalmát egymás között meg lehessen osztani. Megosztás alatt érjük, hogy új tartalmat viszonylag könnyű létrehozni, azokhoz megjegyzéseket fűzni és ez egyszerűen eljuttatható másokhoz és azt fogyaszthatjuk, megnézhetjük vagy meghallgathatjuk bonyolult beruházások nélkül. Annak köszönhetően, hogy a közösségi média az egész interneten zajlik, ezáltal az jól mérhető, követhető.

A közösségi média, azaz a „socialmedia” fogalmát hasonlóképpen írja körül a Wikipedia is: a „socialmedia” olyan médiumok összessége, amelyet tartalommal töltene meg a felhasználók. A közösségi médiában bárki részt vehet, mivel ez egy olyan közösség, ahol a felhasználó irányítás nélkül nyílt párbeszédet folytatnak, főleg kapcsolat kialakítás, összeköttetés végett.²⁰

A Prensky által bevezetett fogalom, azaz a digitális bennszülöttek a Z generáció (1996-2000 között születtek) tagjai. Előtte az Y és X generáció tagjait digitális bevándorlóknak nevezte Prensky.

A közösségi oldalak elképesztő fejlődésére magyarázatot az átalakuló felhasználói preferenciákban kell keresnünk, amelyek a digitális bennszülöttekre, illetve az úgynevezett C-generációra vezethető vissza. Szemben az „X”, „Y” vagy „Z” generációkkal a C-generáció nem szigorúan születési és demográfiai évek alapján képzett csoport. Az 1965 és 1980 között születettek az „X” generáció, az

¹⁹ Eszes István: *Digitális marketing*, Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola, 2013, 5-19.

²⁰ Eszes István: *Digitális marketing*, Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola, 2013, 21-24.

1980 és 1995 között születettek az „Y” generáció és az 1996-tól születettek a „Z” generáció csoportját értjük. A C-generáció életmód csoport. Számukra a Maslow - féle szükséglet hierarchia legalsó szintjén, a fiziológiai szükségletekhez tartozik az okostelefonok, a közösségi média használata. E csoport tagjai online töltik napjaik nagy részét, elsődlegesen ezeken az eszközökön végzik a kapcsolattartást, a tartalomfogyasztást és elvárásuk az, hogy az olyan közösségi alapelvek, mint a hozzáférés, bevonás, megoszthatóság, kommentelhetőség, transzparencia az élet minden területén érvényesüljön.²¹ Írásomban azt is szeretném ismertetni, hogy a közösségi média, ezen belül is a Facebook hogyan hat a személyiség alakulására.

A közösségi oldalak egyre jelentősebb szerepet töltenek be a mai fiatalok életében. „Facebookozni kell, különben olyan, mintha nem léteznél” - mondja az egyik vizsgálati alany Davies kutatásában.²² A közösségi hálózatok folyamatosan rendelkezésre álló ('always-on') kommunikációs csatornát jelentenek, újfajta szociális kényszert, mivel a kortársak túlnyomó többsége fenn van a közösségi oldalakon.

A Facebook egy virtuális közösségi környezet, amelynek tagjai:

1. személyes profiljuk létrehozása után információkat, képeket, videókat oszthatnak meg;
2. a képeket és videókat albumokba rendezhetik;
3. bejelölhetik ismerőseiket és listákat hozhatnak létre;
4. írhatnak ismerőseik üzenőfalára;
5. üzeneteket küldhetnek;
6. társaloghatnak;
7. bejelölhetik magukat és ismerőseiket a képeken, videókon, bejegyzésekben;
8. csoportokat indíthatnak és csoportokhoz csatlakozhatnak;
9. hozzászólhatnak mások bejegyzéseihez, megosztott tartalmaihoz; -
10. megbeszélésekben, vitákban vehetnek részt;
11. különböző alkalmazásokat, játékokat használhatnak.

²¹ Bányász Péter: A közösségi média, mint nyílt forrású információszerzés fontos területe. *Nemzetbiztonsági szemle*. 2015, 3 (2), 21-36., Budapest

²² Davies, J.: Facework on Facebook as a new literacy practice. *Computers & Education*, 2012, 59. 24.

A Facebook, mint én-reprezentáció és identitás konstruálás színhelye²³ figyelemre méltó szerepet tölt be a mai fiatalok életében; különösen jelentős a hatása a kamaszkorban, amikor az önazonosság keresése meghatározó.

Davies kutatásából az is kiderül, hogy a Facebook kiterjeszti az egyén életterét, az adatok és tartalmak hozzáférhetőségének kezelésével többféle önreprezentációt tesz lehetővé és az identitás-konstruálás szerves része. A tinédzserkorra jellemző önazonosság-keresés és -építés igazából nem változott, csak új teret kapott a közösségi oldalak formájában: az online én-reprezentáció alkotás folyamatában a tinédzserek „létezésbe írják önmagukat”.²⁴

A Facebook használók az identitásalkotás új módozataira kényszerülnek egy teljesen új környezetben: meg kell fogalmazniuk, hogyan látják önmagukat és hogyan szeretnék láttatni magukat, ezek után pedig meg kell találniuk azokat az eszközöket, amelyekkel a digitális identitásuk formába önthető. Erre a célra alkalmazható szöveg, kép, dal, videó, profil design. Ily módon a profiloldal lehetőséget ad a kreativitás kibontakoztatására bejegyzések, hozzászólások, megosztott tartalmak formájában, az ezekre érkező hozzászólások alapján pedig értelmezhető a jelentésük. Az ismerősök köre és hozzászólásaik betekintést adnak az egyén társas életébe, és az identitását is tükrözik²⁵ A profiloldalt így nem csak a tulajdonosa formálja, hanem a barátai is.²⁶

Elmondhatjuk, hogy a közösségi oldalak (különösen a Facebook) nagy hatással vannak a személyiségfejlődésre. A virtuális világban a valódi személyiség lehetőséget kap arra, hogy virtuális úton megalkossa saját maga számára a tökéletes külső és belső tulajdonságokat. Mindenki másképp szeretné látni magát, például a tizenéves kislányok felnőtt nőknek tűnnek a smink hatására. S sajnos sokan úgy viselkednek, amit a kép mutat, és ez nagyon sok személyiségzavarhoz vezet, ugyanis képességeink felnagyítása felsőbbrendű viselkedést válthat ki.

A serdülők személyiségfejlődésére a közösségi médiának az alábbi pozitív hatásai vannak:

²³ Davies, J.: Facework on Facebook as a new literacy practice. *Computers & Education*, 2012, 59. 17-18.

²⁴ Davies, J.: Facework on Facebook as a new literacy practice. *Computers & Education*, 2012, 59. 19-29.

²⁵ Boyd, D. M. *Taken out of context: American teen sociality in networked publics*. Doktori disszertáció. University of California, Berkeley, 2008, 37-43.

²⁶ Kárpáti Andrea, Szálas Tímea, Kuttner Ádám: Közösségi média az oktatásban- Facebook-esettanulmányok. *Iskolakultúra* 2012 (10), 11-42.

- rugalmasabb gondolkodás,
- nyitottabb személyiség kialakulása,
- saját személyiségének rejtett oldalainak felfedezése.

Elmondhatjuk, hogy a félnélkebb személyekre jellemző, hogy szívesebben alakítanak ki online ismeretségeket, illetve azok is magasabb számú cyber-barátságra tesznek szert, akik a külső megjelenésükkel, fizikai vonzerejükkel nincsenek megelégedve. A szociálisan szorongóbb fiatalok több, mélyebb szintű barátságról számolnak be, mint azok a szociálisan szorongó tizenévesek, akik nem használják ilyen célra.²⁷

A közösségi médiának azonban lehetnek negatív hatásai is a serdülők személyiségfejlődésére. Ezek a negatív hatások a következők:

- regresszió (Általános és összefoglaló kifejezés: a fejlődés során már túlhaladott fázisok vagy stádiumok újbóli megjelenése. A regresszióban megmutatkozó viselkedés- és kifejezésformák mindig primitívebbek a már érettebb fejlődési stádiumokkal összehasonlítva.)
- hamis énkép kialakulása, amelyben az idealizált énkép a való életben tovább él,
- a lehetséges és a valóságos világ összetévesztése.

Megállapíthatjuk, hogy az alakulóban lévő személyiségre nagy erővel hatnak az online élmények, főleg a hosszabb, tartós idejű internetezés során. Könnyedén létrejöhet úgynevezett kettős morál, amely esetben az offline világhoz képest az internetes normák megengedőbbek, kevésbé szigorúak.

A közösségi oldalak használata hatással van a narcizmusra. Ezek a nagyméretű virtuális közösségek azt az illúziót keltik a fiatalokban, hogy akár több száz, ezer „barátjuk” van. A kellemetlen kommenteket azonnal törölhetik, le is tilthatják, törölhetik azokat a személyeket, akiknek a véleménye nem egyezik az övéjükkel. Látszólag minden kontroll az ő kezükben van, ők döntenek el, mit

²⁷ Prieara Dóra Katalin: *A problémás internethasználat pszicho-szociális háttértényezői és prevenciósi lehetőségei*. PhD értekezés, Szeged, 2018, 37-45.

osztanak meg magukról, akár teljesen ferde képet is kialakítva másokban (például csak a pozitív élmények posztolásával).

Modern jelenségként a szakirodalomban már beszélnek Facebook irigységről és Facebook depresszióról, ami pontosan annak következtében alakul ki, hogy látszólag a többiek boldogabbak, és az az illúzió, hogy másokkal csak jó dolgok történnek meg, mivel azok kerülnek megosztásra.²⁸Vagyis a Facebookon eltöltött jelentős idő mellett megnövekedett a depresszió kialakulásának valószínűsége, mivel a szociális összehasonlítás fokozottan van jelen az ilyen jellegű közösségi oldalakon.²⁹

IV. Fiatalkorúak a kibervilágban

A technológia fejlődésének kétségkívül rendkívül sok pozitív hatása van. Mind a különböző adatátviteli platformok és technológiák, mind pedig azok elérhetősége szédítő iramban fejlődik. Ma már szinte nincs akadálya annak, hogy bárhol bármilyen médiatartalmat elérjünk, bárki szabadon választhat az országban és a világban rendelkezésre álló hírcsatornák közül, az internet használatával kinyílt a világ, és nem csak a felnőttek, hanem gyermekek számára is. Az információáramlás felgyorsult, az informatika beférközött a hétköznapijainkba, napi szinten jelen van életünkben. Szinte az összes fiatalkorúnál, már a 8-9 éves korúaknál is mobil telefon van és minden esetben internet hozzáféréssel együtt. Az állandó internet hozzáféréssel azonban előjönnek a kibervilág sötét oldalai is.

Az emberek így a fiatalkorúak is másként viselkednek online. Az egyik legnagyobb súlyú változás, ami ránk is hat: az anonimitás (névtelenség) megjelenése, ami olyan, mint egy szupererő, egy emberfeletti képesség; olyan, mint a láthatatlanság. A láthatatlanság hatalom az online világban - viszont óriási felelősség is. Online megjelenik a gátlásvesztés jelensége, ilyenkor a kiberkontextusban olyan dolgokat tesznek a fiatalkorúak, amiket nem tennének a valódi világban. Az online világra

²⁸ Chou, H.-T. G. és Edge, N.: „They are happier and having better lives than I am?\": The impact of using Facebook on perceptions of others' lives. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 2012, 15 (2),117-121.

²⁹ Prievara Dóra Katalin: *A problémás internethasználat pszicho-szociális háttértényezői és prevenció lehetőségei*. PhD értekezés, Szeged, 2018, 46-51.

jellemző az is, hogy felnagyítódnak, felerősödnek a dolgok, sajnos a problematikus emberi viselkedés is, erről tanúskodnak például a heves online csatározások, az agresszív kommentek, sértő posztok.³⁰

Olyan világban élünk, ahol a gyermekek jelenleg azon generációja nő fel, akik kiskoruktól ki voltak téve az internet legrosszabb túlkapásainak. Azt már említettem, hogy a legtöbb gyermeknek van okostelefonja, de ami még nagyobb problémát okoz, hogy az 5-7 éves korosztály 3 százalékának már van saját közösségimédia-profilja vagy YouTube csatornája, mert a szülei csinálták nekik, csak abba nem gondolnak bele, hogy az ide feltöltött anyagokat felhasználhatják beteges hajlamú emberek is, amelyek a gyermekekre nagy veszélyt jelenthet. Az amerikai gyermekorvosok ajánlása szerint a 0-3 éves babáknak nem szabad a képernyőt nézniük az étkezések alatt és a lefekvés előtti egy órában, ehhez képest egyre gyakrabban dobnak piacra olyan babáülőkét, amelyen a baba elé egy tablet van rögzítve és így azt nézheti órákon át.

Tovább haladva a korosztállal, a 4-12 éves korosztály számára hozzáférhetőek legális, de nem az életkoruknak megfelelő tartalmak, így találkozhatnak pornográfiával, erőszakkal, önkárosításra, öngyilkosságra buzdító oldalakkal, étkezési zavarokat kialakító, azt normálisnak feltüntető oldalakkal, olyan oldalakkal is, ahova friss vágott sebekről töltenek fel fotókat a fiatalok.³¹ Nem nehéz kitalálni, ha a gyermek ilyen tartalmú képet, videót lát az megmarad az emlékezetében és azzal, hogy kitöröljük az adott fájlt a számítógépes eszközökről nem oldódik meg a probléma, hiszen a „látottat nem lehet nem látottá tenni”. A szakemberek gyakran találkoznak poszttraumás stressz szindrómával, olyan 11-12 éves gyerekeknél, akik ilyen tartalmakat néztek. A tizenéves korosztályban nagyon megnőtt a szorongásos fiatalok száma, a korcsoportra jellemző kialvatlanság, mely hozzájárulhat a szorongásos tünetekhez, a depresszióhoz, a kiberbullying áldozatává váláshoz. Ha éjjel neteznek, másnap kimerülten ébrednek, mely további problémáknak a melegágya lehet.

Még nagyobb problémát jelent a fiatalok körében az internet egyik legveszélyesebb hozadéka a darknet vagy deep web, sötét web, amely nemcsak az online bűncselekményekre, hanem az offline

³⁰ Verestói Nárcisz: Hogyan változik meg a viselkedésünk az interneten. <https://www.magyarurir.hu/hirek/hogyan-valtozik-meg-viselkedesunk-az-interneten-kiberpszichologus-gyermekek-vedelmeben>

³¹ Verestói Nárcisz: Hogyan változik meg a viselkedésünk az interneten.

térben elkövethetőkre is hatással van. A darknetet hagymaböngészőn keresztül lehet elérni, legfontosabb aspektusa, hogy feketepiacként funkcionál. Ide sorolhatjuk a virtuális bolti tolvajlást, azaz az illegális letöltéseket. Ezeken az oldalakon is, de sajnos már egyre több helyen elterjedőben van és a gyermekekre nagyon nagy veszélyt jelent a „szexting” (szexuális tartalmú üzenetek) és a szexuális zsarolás (sextortion) is: gyerekektől fotókat, webkamerás felvételeket, videókat zsarolnak ki, melyeket aztán értékesítenek a dark weben. Ráadásul a gyengébben védett okoseszközöket megfertőzhetik a botnet hálózatok is, melyek biztonsági kamerákat, okostévéket, okoshűtőket, okosotthon-kiegészítőket támadnak meg és távolról parancsolnak nekik.

A fentiek alapján egyértelmű következtetés vonható le, a kibervilág nagyon sokrétű és rendkívül szerteágazó terület, mely tökéletes terepet biztosíthat és kiközvetített utat mutathat a fiatalkorúaknak a bűnözés területén, jelen pillanatban az internet nem gyerekbarát, a felnőttek dolga és a felnőttek feladata, hogy ezen változtasson.

1. A kiberbűnözés fogalma

A kiberbűnözés számítógépek és számítógépes rendszerek segítségével, vagy számítógépek és hálózatok kárára elkövetett bűncselekmények gyűjtőfogalma. Külön kategóriát képeznek azok a számítógéphez kapcsolódó bűncselekmények, amelyeket a törvény más tényállás alapján büntet.³²

A „klasszikus” számítógépes bűncselekmények a 2012-es Btk-ban önálló fejezetet (XLIII.) alkotó tiltott adatszerzés (Btk. 422. § (1) bek. d) pont), az információs rendszer vagy adat megsértése (Btk. 423. §) és az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszás (Btk. 424. §), illetőleg a más sajátosságai alapján már érintett információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (Btk. 375. §).³³

³² Pergel Józsefné: *A számítógépes csalás és egyéb számítógépes bűncselekmények*, In: *Statistikai Szemle* (2001), 79. 9. sz. 763-775.

³³ Verebics János: *Az információs bűncselekmények és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének lehetősége az új Btk.-ban* In: *Gazdaság és Jog* 2013. évi 2. lapszámában (3-7. o.) <http://ujbtk.hu/dr-verebics-janos-az-informacios-buncselekmények-es-az-elektronikus-adat-ideiglenes-hozzaferhetetlenne-tetelenek-lehetosege-az-uj-btk-ban/>

A fent felsorolt, azaz a számítógéphez kapcsolódó bűncselekményeket megvizsgálom az anyagi büntetőjog szempontjából is, azaz a következőket tekintem át az egyes bűncselekményeknél:

- a tényállás jelentéstartalmát
- a tényállás jogi tárgyát
- a bűncselekmény passzív alanyát
- a bűncselekmény elkövetési tárgyát
- az elkövetési magatartásokat
- az eredményt
- a bűncselekmény alanyát
- a minősített eseteket stb.³⁴

Ezek a jellemzők közül nagyon fontos kiemelni a jogi tárgyat. A jogi tárgy az a jelenség, amit a büntetőjog véd, illetőleg a bűncselekmény támad. A tartalmára vonatkozóan megoszlanak a vélemények. Az egyik nézet szerint jogi tárgy alatt a társadalom elemi érdekei értendők, amelyeket a büntetőjog, oly módon véd, hogy a büntetendőnek ítélt cselekményeket büntetőjogi normák megalkotása révén büntetés kilátásba helyezésével tiltja. A tényállás a büntetőjogi normából indul ki, illetve a büntetőjogi norma a jogi tárgyból. A jogi tárgy a társadalmi rend jogilag védett absztrakt értéke, amelynek betartása a társadalom, a közösség érdeke, és az embereknek az érdekekhez fűződő, személyhez rendelt, értékelt kapcsolata értendő. A jogi tárgytól meg kell különböztetni az elkövetési tárgyat, amelynek rendszerbeli helye az objektív ismérveknél található.³⁵

Az elkövetési tárgy a törvényi tényállásban megjelölt az a személy vagy dolog, akire vagy amire az elkövetési magatartás behatást gyakorol, vagy mint behatás irányul, így például a lopásnál az idegen dolog, a levéltitok megsértésénél a másnak közlést tartalmazó zárt küldemény. Nincs minden bűncselekménynek elkövetési tárgya, ha azonban van, akkor általában kifejezetten szerepel a tényállásban. Amennyiben az elkövetési tárgy személy akkor azt passzív alanyának is szokták nevezni. Vannak olyan bűncselekmények is, amelyek passzív alanyává csak meghatározott személyes

³⁴ Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth M. *BÜNTETŐJOG I. A 2012. évi C. törvény alapján*. Budapest: HVG Orac, 2013, 172-226.

³⁵ Belovics E, Molnár GM, Sinku P. *Büntetőjog II*. Második kiadás ed. BÉLA B, editor. Budapest: HVG Orac Lap és könyvkiadó Kft.; 2013. 291. oldal

tulajdonsággal vagy körülménnyel (személyes kvalifikáltsággal) rendelkező egyén válhat. Így kiskorú veszélyeztetése csak kiskorú, hivatalos személy elleni erőszak csak hivatalos személy ellen követhető el. Lehetséges az is, hogy a törvényhozó együtt rendelkezik a passzív alanyról és az elkövetési tárgyról is. (rablás, terrorcselekmény) A passzív alany és a sértett nem azonos fogalmak, az egyik anyagi jogi, míg a másik pedig eljárásjogi kategória. Sértettnek az a személy tekintendő, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sérti vagy veszélyezteti. (Be. 50. §)³⁶ Ezek egybe is eshetnek, de el is különülhetnek. Általános szempontból is jelentőséghez juthat az elkövetési tárgy, mégpedig az alkalmatlan kísérlet esetében. Mint már említettük az elkövetési tárgy és a jogi tárgy egymástól megkülönböztendő. Lehetséges, hogy a kettő egybeesik: a csalásnál a vagyon, a vagyoni jog a tettes által előidézett károsításnak mind az elkövetési tárgya, mind a védett jogi tárgya. Formálisan és tartalmilag is egybeesik a kettő. A második lehetőség abban áll, hogy bár tartalmilag azonosság áll fenn, de formai identitás nincs.

A személyes adattal való visszaélés passzív alanya az a természetes személy lehet, akire az adatok vonatkoznak. A bűncselekmény elkövetési tárgya a személyes adat, illetve annak egy speciális formája a különleges adat.³⁷

Az elkövetési magatartás megvalósulhat tevésben (aktív magatartás) és mulasztásban (passzív magatartás) is. Vannak olyan esetek, amikor meghatározott magatartás tanúsítása, vagy kötelesség ellenes nemtevése büntetést von maga után, függetlenül attól, hogy van-e jogsértő eredménye.

1.1. Információs rendszer vagy adat megsértése (Btk. 423. §)

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény jelentősen módosította a korábban a számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény tényállásában büntetni rendelt cselekmények szabályozását. Egyrészt módosultak a fogalom-meghatározások, ami miatt új elnevezést kapott a tényállás (információs rendszer vagy adat megsértése bűncselekménye), másrészt a Btk. szétválasztotta - a korábban egy tényállásban szereplő -, az információs rendszerek ellen

³⁶ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.)

³⁷ Belovics E, Molnár GM, Sinku P. *Büntetőjog II.* Második kiadás ed. BÉLA B, editor. Budapest: HVG Orac Lap és könyvkiadó Kft.; 2013. 255-259. oldal

irányuló haszonszerzési céllal elkövetett büntetendő cselekmények és az ilyen cél nélküli támadások büntetését. Az előbbieket önálló tényállásban, a vagyon elleni bűncselekmények között (információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekménye §); míg a kizárólag az információs rendszer § rendeltetészerű működését sértő, akadályozó cselekményeket a Btk. információs rendszer vagy adat megsértése tényállásában szabályozza.

E bűncselekményért felel tehát az, aki

1. információs rendszerbe az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés megsértésével vagy kijátszásával jogosulatlanul belép, vagy a belépési jogosultsága kereteit túllépve vagy azt megsértve bent marad; §
2. az információs rendszer működését jogosulatlanul vagy jogosultsága kereteit megsértve akadályozza; vagy
3. az információs rendszerben lévő adatot jogosulatlanul vagy jogosultsága kereteit megsértve megváltoztatja, törli vagy hozzáférhetetlenné teszi.³⁸

A bűncselekmény védett jogi tárgya az információs rendszerek megfelelő működéséhez és a bennük tárolt adatok megbízhatóságához, titokban maradásához fűződő érdek. A bűncselekményt 2002-től az Európa Tanács Informatikai bűnözésről szóló Egyezménye (Cybercrime Egyezmény) hatására léptették életbe 2002. április 1-jétől.³⁹

A bűncselekmény elkövetési tárgya az információs rendszer, melynek fogalmát maga a Btk. adja meg. Eszerint információs rendszer az adatok automatikus feldolgozását, kezelését, tárolását, továbbítását biztosító berendezés, vagy az egymással kapcsolatban lévő ilyen berendezések összessége, de természetesen az összekapcsolásuk révén létrejött hálózat is.⁴⁰

Ebből adódóan minden olyan berendezés ide tartozik, amely közvetlen emberi beavatkozás nélkül végez adatfeldolgozást, függetlenül attól, hogy köznapi értelemben a számítógépek közé sorolhatók-

³⁸ Btk. 423.§

³⁹ Nagy Zoltán: *A bűnözés egyik új formája az informatikai bűnözés. Bűnözés új tendenciái.* Tanulmánykötet. Miskolc, 2004, 45-53.

⁴⁰ Btk. 459.§ 15.

e. Így e körbe tartozik például a közcélú távbeszélő szolgáltatás, illetve a közcélú mobil rádiótelefon szolgáltatás igénybevételére szolgáló elektronikus kártya, a közcélú mobiltelefont vezérlő mikroszámítógép és valamennyi, a számítástechnikai berendezések felhasználásával működő hírközlési, telekommunikációs rendszer is.⁴¹

A bűncselekmény a jogosulatlan belépéssel, illetve bennmaradással már akkor is befejezetté válik, ha az elkövető az információs rendszerben tárolt vagy feldolgozott adatokban nem végez változtatást, vagy nem törli azokat. A bűncselekmény elkövetője bárki lehet, bennmaradás esetén természetesen az a személy is, aki egyébként jogszerűen lépett be a rendszerbe.

Az elkövetési magatartás az információs rendszerbe való belépés, illetve bennmaradás, feltéve, ha ez az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés megsértésével vagy kijátszásával - például a belépési kód vagy jelszó feltörésével -, vagy a belépési jogosultság - például területi, vagy időbeli korlátozás - kereteit túllépve történik. További feltétel, hogy mindez jogosulatlanul történjék; így nem bűncselekmény, ha egy téves kóddal ellátott gép feltörésére kéri fel az elkövetőt a gép jogosult használója.

Információs rendszerek vagy adatok elleni cselekmények: A bűncselekmény ezen alakzatát az valósítja meg, aki az információs rendszer működését akadályozza, vagy az információs rendszerben lévő adatokat megváltoztatja, törli vagy hozzáférhetetlenné teszi.

A bűncselekmény elkövetési tárgya nemcsak az információs rendszer, hanem az abban tárolt, feldolgozott vagy továbbított adat is. Az adat fogalmát is meghatározza a Btk., eszerint adat alatt a bűncselekmény alkalmazása során az információs rendszerben tárolt, kezelt, feldolgozott vagy továbbított tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenését kell érteni, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja.⁴²

⁴¹ Kommentár, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez,

⁴² Btk. 423. § (1)

A bűncselekmény elkövetője bárki lehet. Ezen cselekmények esetén is nemcsak a jogosulatlan, hanem az egyébként jogosultsággal rendelkező személynek a jogosultság kereteit túllépő magatartása is szankcionálandó.

A törvény a jogosulatlan magatartások széles skáláját lefedi az általános elkövetési magatartások használatával. Kiemelendő, hogy az információs rendszerbe való jogosulatlan adatbevitel önmagában nem szankcionálandó magatartás, csak akkor, ha az további, nem kívánt következményekhez vezet, így, ha a rendszer működését akadályozza. Az adat megváltoztatása a tartalmának vagy például valamely jellemzőjének körében fogatosított módosítást jelent. A törlés az adat megsemmisítését, míg a hozzáférhetetlenné tétel megsemmisítés nélkül a jogosult előtt történő - akár időleges - elzárását öleli fel. Nem feltétel, hogy e magatartások eredményeként magában az információs rendszerben is változás, zavar álljon be.

E bűncselekmény valósul meg akkor is, ha a fenti magatartások eredményeként az információs rendszer nem, vagy nem megfelelően működik.

Súlyosabban minősül a cselekmény, ha az információs rendszer vagy adat megsértése jelentős számú információs rendszert érint, még súlyosabban, ha a bűncselekményt közérdekű üzem ellen követik el. A közérdekű üzem fogalmát a Btk. az értelmező rendelkezések között határozza meg, eszerint ennek kell tekinteni a következőket: közmű, a közösségi közlekedési üzem, az elektronikus hírközlő hálózat, az egyetemes postai szolgáltató közérdekű feladatainak teljesítése érdekében üzemeltetett logisztikai, pénzforgalmi és informatikai központok és üzemek, illetve a hadianyagot, haditechnikai eszközt termelőüzemet, energiát vagy üzemi felhasználásra szánt alapanyagot termelőüzem.⁴³

A számítógépes csalás - információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekménye:

Mint ahogy arról már szó volt, nem az információs rendszer vagy adat megsértése bűncselekménye, hanem az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekménye valósul meg, ha valaki jogtalan haszonszerzés végett információs rendszerbe adatot bevisz, az abban kezelt adatot

⁴³ Btk. 459. § (1) 21.

megváltoztatja, törli, vagy hozzáférhetetlenné teszi, illetve egyéb művelet végzésével az információs rendszer működését befolyásolja, és ezzel kárt okoz.⁴⁴

Az elkövetési magatartások megegyeznek az előzőekben leírtakkal. Fontos feltétel azonban, hogy e tevékenységeket jogtalan haszonszerzés végett és kárt okozva kövessék el. A bűncselekmény a kár bekövetkezésével válik befejezetté. Kár a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés.⁴⁵

1.2. Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (Btk. 375.§)

Új Btk. 375. § Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás - régi Btk. 300/C. § Számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény és régi Btk. 313/C. § Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés. Az új Btk.-ban a vagyon elleni bűncselekmények között került bevezetésre a 375. §-ban, indokolása szerint azért, mert az információs rendszer felhasználásával elkövetett, kárt okozó csalások elsősorban vagyoni érdekeket sértő cselekmények, továbbá ezek a csalásszerű magatartások, azért kerültek a csalástól eltérő önálló tényállásba, mert hiányzik belőlük a klasszikus értelemben vett tévedésben ejtés vagy tévedésben tartás.⁴⁶ Ez az eddigi szabályozásoktól eltér, mert kezdetben a csalás keretei között kezelték, majd a korábbi Btk.-ban az 1994. évi módosítás révén pedig számítógépes csalás néven jelent meg. Később a 2001. évi módosítással a gazdasági bűncselekmények között egyrészt a számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény (régii Btk. 300/C. §) egyik eseteként került szabályozásra, másrészt, mint készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés (régii Btk. 313/C. §).

„375. § (1) Aki jogtalan haszonszerzés végett információs rendszerbe adatot bevisz, az abban kezelt adatot megváltoztatja, törli, vagy hozzáférhetetlenné teszi, illetve egyéb művelet végzésével az információs rendszer működését befolyásolja, és ezzel kárt okoz, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁴⁴ Nagy Zoltán András: *Bűncselekmények számítógépes környezetben*. Budapest, 2009, 71-76.

⁴⁵ Belovics E, Molnár GM, Sinku P. *Büntetőjog II*. Második kiadás ed. BÉLA B, editor. Budapest: HVG Orac Lap és könyvkiadó Kft.; 2013. 418-421.

⁴⁶ A Btk. javaslatának 375. §-ához fűzött indokolás

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás jelentős kárt okoz, vagy

b) a nagyobb kárt okozó információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás különösen nagy kárt okoz, vagy

b) a jelentős kárt okozó információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el.

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás különösen jelentős kárt okoz, vagy

b) a különösen nagy kárt okozó információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el.

(5) Az (1)-(4) bekezdés szerint büntetendő, aki hamis, hamisított vagy jogosulatlanul megszerzett elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználásával vagy az ilyen eszközzel történő fizetés elfogadásával okoz kárt.

(6) Az (5) bekezdés alkalmazásában a külföldön kibocsátott elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel azonos védelemben részesül.

Információs rendszer: az adatok automatikus feldolgozását, kezelését, tárolását, továbbítását biztosító berendezés, vagy az egymással kapcsolatban lévő ilyen berendezések összessége;”.

Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalásnak az új Btk. szerinti elemzésére kitérve, a bűncselekmény védett jogi tárgya a vagyoni viszonyok, az információs rendszerek, a készpénzkímélő fizetés zavartalan működéséhez fűződő érdek.

Mivel a deliktum két tényállást tartalmaz, így két elkövetési tárgya is van, amelyek közül az egyik az információs rendszer, amely nem önmagában, hanem az információs rendszer adatán, programján keresztül lesz elkövetési tárgy, illetve a másik a hamis, hamisított, illetve jogosulatlanul megszerzett elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz (a külföldön kibocsátott eszköz is azonos védelemben részesül). A passzív alanya nemcsak természetes, hanem jogi személy is lehet. A bűncselekmény sértettje az, akinél a kár keletkezik.

Először a károkozó adatvisszaélés alakzat elkövetési magatartásaira térnek ki, amit a 375. § (1) bekezdése szabályoz, és amely szerint, aki jogtalan haszonszerzés végett információs rendszerbe adatot bevisz, az abban kezelt adatot megváltoztatja, törli, vagy hozzáférhetetlenné teszi, illetve egyéb művelet végzésével az információs rendszer működését befolyásolja, azt büntetni rendeli. Az adatbevitel valamely tény, információ vagy program feltöltését jelenti az információs rendszerbe, amely történhet offline üzemmódban (pl. billentyűs begépeléssel, adathordozóról, külső merevlemezeztől stb.) vagy online üzemmódban is (pl. hacking útján). A kezelt adat megváltoztatása a rendszerben meglévő adat tartalmának a módosítását jelenti, ami többféle módon valósulhat meg (pl. adatok kiegészítése, részleges törlése, azok felülírása). A kezelt adat törlése az adat megsemmisítését jelenti. Az adat hozzáférhetetlenné tétele pedig az adatnak a megismerésére, kezelésére, felhasználására jogosult személy részére történő hozzáférhetlenné válásával valósul meg, akkor is, ha az akár csak átmenetileg is rejtve marad. Az egyéb művelet végzése alatt pedig minden olyan tevékenységet érteni kell a felsoroltakon kívül, amellyel az elkövető a rendszer működését befolyásolja. A tényállás e része tehát a célzatos cselekményeket foglalja magában, amelyek jogtalan haszonszerzés végett történnek, tehát célzatos és egyben szándékos bűncselekményről van szó. A bűncselekmény materiális, azaz a befejezett bűncselekményhez a kár bekövetkezése szükséges, ugyanakkor lehetőség van a kísérlet megállapítására, ha az elkövető megkezdte az információs rendszerbe történő jogellenes beavatkozást. Az elkövetési magatartás és az eredmény közötti okozati összefüggés megléte és bizonyítása is szükséges feltétel. A jogtalan haszonszerzési célzat egyenes szándékot feltételez, a kárnak a bekövetkezése és annak mértéke szempontjából elegendő az eshetőleges szándék. A bűncselekmény tettese bárki lehet, aki tényállásszerű elkövetési magatartást tanúsít, tehát az alanyisághoz nem szükséges, hogy a tettes megfelelő kvalifikációval, azaz jogosultsággal rendelkező személy legyen. Tipikus csalási

cselekmények, amelyek az adatbevitellel, az információs rendszerben kezelt megváltoztatásával valósulnak meg: ha az elkövető a maga vagy más személy számára bankszámlát vagy hitelszámlát nyit; saját vagy másik személy fiktív vagy valódi számlájára jogtalan kifizetést hajt végre; fiktív átutalásokat végez saját vagy harmadik személy számlájára; az elkövető saját vagy másik személy tartozását csökkenti; illetve jogszerű kifizetést megsokszoroz (pl. munkabért, nyugdíjat stb.).⁴⁷

Gyakori elkövetési magatartás, hogy értékes adatokat törölnek vagy megváltoztatnak annak érdekében, hogy megtévesszenek másokat azzal a céllal, hogy jogtalan haszonhoz jussanak például jellemző, hogy az elkövető pénzügyi rendszerhez fér hozzá és bankszámla egyenleggel vagy hitelkerettel manipulál. A bíróság egyik ügyben azért marasztalta az elkövetőt, mert számítástechnikai rendszerbe vitt be olyan adatokat, melyek nem voltak valósak és melyeket a rendszerbe nem kellett volna bevinnie és e folytatólagosan elkövetett cselekményét gyakorlatilag egy évtizeden keresztül, havi rendszerességgel valósította meg, kihasználva a bér és munkaügyi előadói munkaköréből adódó lehetőséget. E magatartásával az volt a célja, hogy őt meg nem illető jövedelemhez jusson, azaz cselekményét jogtalan haszonszerzés végett fejtette ki. Az átutalások megtörténte után az adatokat törölte, amivel az volt a célja, hogy a jogtalan haszonszerzés érdekében véghezvitt magatartására ne derüljön fény, így végső soron a törlés célzata is jogtalan haszonszerzés volt.⁴⁸

Másik döntésben azonban kimondták, hogy a pénzügyi intézet internetes felületén végrehajtott olyan pénzügyi műveletek, amelyek a pénzügyi intézettel megkötött NET számlacsomagnak, illetve az internetbanki szerződésben foglaltaknak megfelelnek, a számítógépes rendszer rendeltetésszerű igénybevételét jelentik, ezért az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás különös részi tényállását nem valósítják meg.⁴⁹

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy nem szükségszerű, hogy a kár az információs rendszer tulajdonosánál vagy rendszergazdájánál következzen be.⁵⁰

⁴⁷ Mezei Kitti- Tóth Dávid: *Információs bűncselekmények*, In: *Büntetőjogi Szemle* 2015/1-2. szám, 68-73.

⁴⁸ Fővárosi Törvényszék B.687/2012/11. számú határozata

⁴⁹ BH 2017.8.252.

⁵⁰ Mezei Kitti: *A kiberbűncselekmények hazai szabályozásának aktuális kérdései*, 2018

http://real.mtak.hu/92853/1/a_kiberbuncselekmények_hazai_szabalyozasanak_aktualis_kerdesei.pdf

A (2)-(4) bekezdés a bűncselekmény súlyosabban minősülő eseteit - a vagyon elleni bűncselekmények szabályozási technikájához hasonlóan - a bekövetkezett kár összegéhez⁵¹ igazodóan határozza meg. A minősítési rendszert a kár összegén kívül még a bűnszövetségben, illetve az üzletszerűen történő elkövetés határozza meg. Az alapeset átfogja mind a kisebb, mind a nagyobb kár bekövetkezését, a minősített esetek a jelentős kártól kezdődnek. A bűncselekmény bármely csekély összegű kár bekövetkezése esetén tényállásszerű, tehát nincs alsóértékhatára. E tényállásnak szabálysértési alakzata nincs.⁵²

Az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetőeszközzel való visszaéléssel megvalósuló alakzata a 375. § (5) bekezdésében került szabályozásra, és amely szerint a bűncselekmény megvalósul, ha a hamis, hamisított vagy jogosulatlanul megszerzett elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználása vagy az ilyen eszközzel történő fizetés elfogadása esetén, ha ez kárt okoz. Az elkövetési magatartásokon belül a felhasználáson az eszköz rendeltetése szerinti használatát kell érteni (pl. bankkártyával fizetés, készpénzfelvétel stb.). Az elfogadása pedig tulajdonképpen sui generis fizikai bűnsegédlet, akár valóságos térben (pl. csekk, váltó beváltásra készpénzre vagy SZÉP kártyával fizetés), akár számítógépes környezetben (pl. internetes vásárlás). A tettes az első fordulatban bárki lehet, a második fordulatban a fizetés elfogadásra jogosult személy. A bűnösség csak szándékos lehet, a szándéknak a kár okozását is át kell fognia, illetve a fizetés elfogadója tudatának ki kell terjednie az eszköz hamis, hamisított voltára, illetve arra, hogy az eszközt jogosulatlanul használja fel.⁵³

1.3. Az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszás (Btk. 424. §)

A kibertámadások kivitelezését megkönnyíti, hogy könnyen hozzá lehet jutni a bűncselekmények elkövetéséhez szükséges ismeretekhez, programokhoz, akár a már kész botnet⁵⁴ infrastruktúrához, és

⁵¹Btk. „459.§ (6) bekezdés: E törvény alkalmazásában az érték, a kár, valamint a vagyoni hátrány

a) ötvezer-egy és ötszáz ezer forint között kisebb,
b) ötszáz ezer-egy és öt millió forint között nagyobb,
c) öt millió-egy és ötven millió forint között jelentős,
d) ötven millió-egy és ötszáz millió forint között különösen nagy,
e) ötszáz millió forint felett különösen jelentős.”

⁵² Karsai Krisztina (szerk.): *Büntető Törvénykönyvhöz*. Complex Kiadó, Budapest, 2013, 789.

⁵³ Mezei Kitti- Tóth Dávid: *Információs bűncselekmények*, In: *Büntetőjogi Szemle* 2015/1-2. szám, 68-73.

⁵⁴ Tóth Mihály - Nagy Zoltán András (szerk.): *Magyar Büntetőjog: Különös rész*. Osiris Kiadó, Budapest 2014, 598: „A botnet olyan hálózatra kapcsolt gépek összessége, amelyek felett átvették az irányítást. Ezeket egész egyszerűen csak „botoknak”, vagy zombi gépeknek hívjuk. Az ilyen számítógépeket többnyire valamilyen malware-el fertőzik meg azért, hogy a távolból is irányítani lehessen őket. Vannak olyan botnetek is, amelyek több százezer - esetenként több millió - számítógépből (vagy újabban okostelefonokból) állnak.”

ezért is fontos, hogy már az előkészületi cselekmények sui generis bűncselekményként kerüljenek meghatározásra.

Ennek megfelelően a Btk. 424. §-ban szabályozza az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszásának vétségét.

A bűncselekmény elkövetési tárgya az információs rendszer felhasználásával elkövetett csaláshoz vagy az információs rendszer vagy adat megsértésének elkövetéséhez szükséges, vagy azt megkönnyítő jelszó, számítástechnikai program, valamint az ezek készítésére vonatkozó gazdasági, műszaki, szervezési ismeret. A (3) bekezdés értelmező rendelkezése meghatározza, hogy a jelszó: „az információs rendszerbe vagy annak egy részébe való belépést lehetővé tevő, számokból, betűkből, jelekből, biometrikus adatokból vagy ezek kombinációjából álló bármely azonosító”.

A bűncselekmény elkövetési magatartásai két fordulatban kerülnek meghatározásra. Az a) pont szerinti fordulat elkövetési magatartásai a jelszó vagy számítástechnikai program készítése, átadása, hozzáférhetővé tétele, megszerzése vagy forgalomba hozatala. A készítés eredménye például a kész program. Az átadás történhet a birtokba adáson kívül, a rendelkezésre bocsátással, illetve a megfelelő ismeret átadásával. A hozzáférhető tételnek minősül minden olyan tevékenység vagy mulasztás, amelynek köszönhetően hozzáférhetővé válik a jelszó vagy program az arra nem jogosult részére. A megszerzés a rendelkezési lehetőség megteremtését foglalja magában. A forgalomba hozatal esetén az elkövető több személynek juttatja el a jelszót vagy a programot. A b) pont szerinti fordulat elkövetési magatartása a jelszó vagy számítástechnikai program készítésére vonatkozó szervezési ismeret másnak a rendelkezésére bocsátása. A rendelkezésre bocsátás azt jelenti, hogy az érintett személy a tényállásba foglalt ismeret birtokába jut. Ezt kimeríti a tudomásszerzés, de előfordulhat az is, hogy az ismereteket valamely tárgy tartalmazza, és ezt bocsájtják a rendelkezésére.

A Btk. 424. §-a büntethetőséget megszüntető okot is meghatároz: nem büntethető az (1) bekezdés a) pontjában meghatározott bűncselekmény elkövetője, ha - mielőtt a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy ezt megkönnyítő jelszó, vagy számítástechnikai program készítése a büntető ügyekben

eljáró hatóság tudomására jutott volna - tevékenységét a hatóság előtt felfedi, az elkészített dolgot a hatóságnak átadja, és lehetővé teszi a készítésben részt vevő más személy kilétének megállapítását.

A bűncselekmény rendbelisége az információs rendszerek számához igazodik. A tényállás mindkét fordulata csak szándékosan - egyenes szándékkal - követhető el és az elkövető szándéka arra kell, hogy irányuljon, hogy akár ő maga vagy tőle különböző személy az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást vagy az információs rendszer vagy adat megsértését elkövesse.⁵⁵

Aki a tárgyalt bűncselekmények elkövetése céljából jelszót vagy programot készít (átad, hozzáférhetővé tesz stb.), a Btk. 424. §-ában írt vétséget valósítja meg. Ha azonban a tettes ezeket az adatokat alkalmazva az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást megkísérel vagy véghez is viszi, az említett előkészületi magatartás a tettesi cselekményhez nyújtott bűnsegélyként értékelendő.⁵⁶

1.4. Tiltott adatszerzés (Btk. 422. § (1) bekezdés, d) pont)

„Aki személyes adat, magántitok, gazdasági titok vagy üzleti titok jogosulatlan megismerése céljából

- a) más lakását, egyéb helyiségét vagy az azokhoz tartozó bekerített helyet titokban átkutatja,
 - b) más lakásában, egyéb helyiségében vagy az azokhoz tartozó bekerített helyen történeteket technikai eszköz alkalmazásával megfigyeli vagy rögzíti,
 - c) más közlést tartalmazó zárt küldeményét felbontja vagy megszerzi, és annak tartalmát technikai eszközzel rögzíti,
 - d) elektronikus hírközlő hálózat - ideértve az információs rendszert is - útján másnak továbbított vagy azon tárolt adatot kifürkész, és az észlelteket technikai eszközzel rögzíti,
- büntett miatt 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁵⁵ Kónya Sándor (szerk.): *Magyar Büntetőjog - Kommentár a gyakorlat számára (Harmadik kiadás)*. HVG-ORAC Budapest, 2016, 946-954.

⁵⁶ Mezei Kitti: *A kiberbűncselekmények hazai szabályozásának aktuális kérdései*, 2018 http://real.mtak.hu/92853/1/a_kiberbuncselekmények_hazai_szabalyozasanak_aktualis_kerdesei.pdf

Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki fedett nyomozó vagy a bűnüldöző hatósággal, illetve titkosszolgálatokkal titkosan együttműködő személy kilétének vagy tevékenységének megállapítása céljából az (1) bekezdésben meghatározottakon kívül információt gyűjt.

Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki az (1)-(2) bekezdésben meghatározott módon megismert személyes adatot, magántitkot, gazdasági titkot vagy üzleti titkot továbbít vagy felhasznál.

(4) A büntetés 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)-(3) bekezdésben meghatározott tiltott adatszerzést

- a) hivatalos eljárás színlelésével,
- b) üzletszerűen,
- c) bűnszövetségben vagy
- d) jelentős érdeksérelmet okozva

követik el.”⁵⁷

Új Btk. 422. § Tiltott adatszerzés - régi Btk. 178/A. § Magántitok jogosulatlan megismerése. A magántitok jogosulatlan megismerése bűncselekmény (rég. Btk. 178/A. §) elnevezését a törvény - az elkövetési magatartásokat jobban kifejező tiltott adatszerzésre változtatja. Ezáltal megszűnik az az értelemzavaró helyzet, hogy a részben hasonló elkövetési magatartásokat szankcionáló magántitok megsértése bűncselekménye (amely a szavak nyelvtani jelentése alapján súlyosabbnak látszó cselekményeket szankcionálna) hasonló elnevezéssel szerepel a különös részi tényállásként. Az új elnevezés kifejezi azt is, hogy e magatartások az állami monopólium alá tartozó titkos adatgyűjtéshez, információszerzéshez hasonló, jogosulatlan magatartások szankcionálását jelentik. A törvény a jogosulatlanul megszerezhető titkok kört kibővíti, nem csupán a magántitkok jogosulatlan megszerzését, hanem a személyes adat, a gazdasági titok, és az üzleti titok megszerzése érdekében végzett jogtalan célzatos magatartásokat is szankcionálni rendeli.

⁵⁷ Btk. 422.§

2. A számítógépes bűncselekmények a gyakorlatban

Elmondhatjuk, hogy a számítógépes bűncselekményeket általában halmazati büntetésben követik el. Halmazat keletkezhet az elkövető egyetlen cselekményével megvalósított több bűncselekménnyel (alaki halmazat), illetve több cselekménnyel realizált több bűncselekménnyel (anyagi halmazat). A vázolt kategóriáknak abból a szempontból van gyakorlati jelentőségük, hogy különböző okok vezethetnek a halmazat látszólagossá válásához, azaz annak kizárásához.

Az anyagi és alaki halmazat között a büntetés kiszabása során vagy egyébként a jogkövetkezmények szempontjából nincs különbség. A halmazati kérdések megoldásának kiindulópontja, hogy az elkövető az elbírálendő konkrét magatartásaival hány törvényi tényállást és hányszor valósított meg. Egyetlen törvényi tényállás egyszeri megvalósítása mindig egység.

Például van egy olyan elítélt (B.P.), aki a Btk. 375. § (5) bekezdés b), pontja szerint társtettesként információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntettének kísérletében 1. rendbeli vádlott, 2. rendbeli vádlott ugyanilyen jellegű bűncselekményben, valamint 3. rendbeli vádlott a Btk. 393. § (1) bekezdés b), pontjában meghatározott és aszerint minősülő készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés vétségében. Ezek alapján halmazati büntetésül 1 év 6 hónap - börtön fokozatban végrehajtandó - szabadságvesztés büntetésre és 2 év közügyektől való eltiltásra ítélték.⁵⁸

A másik elítéltet (B.K.R.) többek között 6 rendbeli - két esetben kísérletként elkövetett - információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntettében (Btk. 375.§ (1) bekezdés) ítélték el.⁵⁹ Ez nagyon fontos, ugyanis bűnhalmazat esetén meg kell jelölni - számmal és a „rendbeli” jelzővel -, hogy azonos törvényhely szerint összesen hány büntett, illetve vétség minősül. Azokat a törvényi rendelkezéseket, amelyek a többrendbeli büntett, illetve vétség mindegyikét minősítik, csak egyszer kell feltüntetni, majd meg kell jelölni, hány büntett, illetve vétség minősül eltérő rendelkezések szerint is, és melyek ezek a rendelkezések.⁶⁰

⁵⁸ BH 2009.264

⁵⁹ BH 2017.8.252.

⁶⁰ 61. BK vélemény a bűncselekmény bírósági határozatban történő megnevezéséről

Egy elítélt (M.K.) többek között 3 rendbeli társtettesként elkövetett információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntette, melyből 1 rendbeli kísérlet (Btk. 375. § (1) bekezdés b), pont miatt lett elítélve.⁶¹

A jogesetek alapján elmondhatjuk, hogy a személyes adatok sérelmére elkövetett cselekmények közül a legtöbb elítélt az információs rendszer felhasználásával követte el a csalást. (Btk. 375.§)⁶²

Azért ez a legjellemzőbb bűncselekmény, mert az informatika térhódításával párhuzamosan megjelent egyre több, ehhez kapcsolódó bűncselekmény. A támadások ma már legtöbbször egyedi felhasználók ellen irányulnak, zömében bankok és bankszámlák ellen.

Ahogy a jogesetekből láthatjuk az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás minősítési rendszerét a kár nagysága, valamint a bünszövetségben, illetve az üzletszerűen elkövetés határozza meg. Az alapeset átfogja mind a kisebb, mind a nagyobb kár bekövetkezését, a súlyosabban minősülő esetek a jelentős kártól kezdődnek. Külön érdekesség, hogy nincs szabálysértési alakzata, így egyből bűncselekménynek minősül, ha megfelel a tényállási feltételeknek. A rendbeliségét a sértettek száma határozza meg (tipikusan a bankszámla-tulajdonosok száma)⁶³

A jogesetek és írásom büntetőjogi dogmatikája áttekintése után elmondhatjuk, hogy személyes adattal való visszaélést az az ember követ el, aki a személyes adatok védelméről, illetve kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével, haszonszerzési célból, vagy jelentős érdeksérelmet okozva jogosulatlanul, vagy a törvényes céltól eltérően kezeli a személyes adatokat, vagy az adatok védelméről szóló biztonsági intézkedést elmulasztja.

Nagyon fontos, hogy ha az elbíráláskor hatályos normák, azaz az új, 2012-es Büntető Törvénykönyv szerint a cselekmény már nem, vagy enyhébb megítélés alapján minősül bűncselekménynek,

⁶¹ BH 1999.145.

⁶² EBH 2009. 2033.I-II

⁶³ Mezei Kitti- Tóth Dávid: *Információs bűncselekmények*, In: *Büntetőjogi Szemle* 2015/1-2. szám, 68-73.

visszamenőleg nem alkalmazható jogszabály, tehát az ügyészség mindig az elbírálás időpontjához viszonyít.

A személyes adatokkal való visszaélésekkel kapcsolatban nagyon sok olyan helyzet szerepel a Btk.-ban, ahol valamilyen szinten felmerül a bűncselekmény gyanúja, például információs rendszerek, szerverek feltörése során, hiszen ma már a legtöbb vállalat, szolgáltató rengeteg adattal dolgozik. A Btk. a hackertámadásokat is szankcionálja, tehát magába a rendszerbe való jogtalan belépés is büntetendő kategóriába esik.

Ezekben az elkövetési magatartásokban az a közös, hogy őket a Btk. mindig a specialitás elve alapján ítéli meg, ami miatt nem általánosságban, hanem jóval szigorúbban szankcionál.

Az információs adatrobbanás következtében a technikai szabályozó közeg is rendkívül gyorsan változik. Természetesen a jogalkotási folyamat mindig késésben lesz egy kicsit, ugyanakkor a társadalmi szabályozásra hivatott jognak feladata, sőt kötelessége az, hogy amennyire lehet, prognosztizáljon, és időben reagáljon arra, amit szabályozni kell az adott társadalmi norma elvárásai mentén.

Ahogy azt a dogmatikai részben láthattuk az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás az új Btk.-ban a vagyon elleni bűncselekmények között került bevezetésre a 375. §-ban, indokolása szerint azért, mert az információs rendszer felhasználásával elkövetett, kárt okozó csalások elsősorban vagyoni érdekeket sértő cselekmények, továbbá ezek a csalásszerű magatartások, azért kerültek a csalástól eltérő önálló tényállásba, mert hiányzik belőlük a klasszikus értelemben vett tévedésben ejtés vagy tévedésben tartás.

Mind az elméleti, mind a jogesetek alapján elmondhatjuk, hogy az információs technológia rohamosan fejlődik és ennek következtében új bűnelkövetési formák jelennek meg, így az információs rendszerek felhasználásával elkövetett bűncselekmények száma is fokozatosan növekszik évről évre, és emiatt különösen fontos a büntetőjogszabályoknak a nemzetközi összehangolása, a szükséges minimumszabályoknak a megalkotása. Uniós szinten a minimumszabályokat az új 2013/40/EU irányelv

határozza meg és ennek a magyar szabályozás megfelel, de az információs rendszerek elleni bűncselekményekre tekintettel, még a hazai jogalkotás számára feladatot jelöl ki (pl. de lege ferenda szükséges a minősített esetek bővítése a szervezett bűnözés tekintetében, illetve a személyiséglopás szankcionálása).

3. A fiatalok, mint a kiberbűncselekmény áldozatai

Az online abúzus jelenti azt, amikor a világhálóra kapcsolódó embereket az interneten az erőszak különböző formái veszélyeztetik. Az ilyen jellegű inzultusoknak a gyerekek, a fiatalok különösen ki lehetnek téve. Sokszor több órát töltenek a „virtuális világban” a gyermekek szabadidős tevékenységként. Egyik sajátossága ennek a világnak, hogy alkalmat nyújt az anonimitásra, az „arc nélkülségre”, tehát arra, hogy másokat megtévesztve, hamis adatokat küldve, elrejtőzve különféle visszaélésekre használja az, aki a médiának ezzel a formájával így él vissza. Felőtt elkövetők sokszor az interneten keresztül lépnek kapcsolatba a gyermekkel szexuális indítatásból. A kezdetben a levelezés ártatlannak tűnik, később fényképekkel, web kamerán keresztül folytatódik inzultálással, néha eljuthat a kapcsolat a személyes találkozásig is.⁶⁴

Most szeretnék részletesen foglalkozni a cyberbullyinggel, azaz az elektronikus zaklatás fogalmával. Elektronikus zaklatás (cyberbullying), melynek megnyilvánulási formái között említhető a bántó, gyűlölködő tartalmak küldése, pletykák terjesztése online, valamint a megszégyenítő képek és videók megosztása az interneten. A kutatók a jelenséggel 2004-től kezdtek foglalkozni, miután nagy médianyilvánosságot kapott néhány súlyos következménnyel járó eset.

A kutatók véleménye szerint az elektronikus zaklatás legveszélyesebb jellemzője az azonnali és szinte végtelen számú terjesztés lehetősége, így a megszégyenítő tartalom nemcsak nagyobb nyilvánosságot kap, hanem az áldozat ismétlődően és hosszú időn keresztül szembesül a megszégyenítő tartalommal. Egy vizsgálat során⁶⁵ megkérdezett tanulók véleménye is ezt igazolja: a szöveges üzenet és e-mail

⁶⁴ Németh Margit - Virág György (2013): Pedagógusok felkészítése az erőszakos bűncselekmények (iskolai erőszak, családon belüli erőszak, szexuális bántalmazás, internetes online abúzus) gyermekáldozatainak támogatására Neten: http://eszteralapitvany.hu/wp-content/uploads/2015/04/Pedag%C3%B3gus_k%C3%A9szit%C3%B6nyv_v%C3%A9gs%C5%91.pdf

⁶⁵ Slonje, R., Smith, P. K. (2008): Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154.

zaklatás hatását enyhébbnek, a nagyobb nyilvánosság előtt zajló képi és videós zaklatás hatását nagyobbak érzik, mint a tradicionális iskolai zaklatását.

Az elektronikus zaklatás áldozatairól elmondható, hogy az áldozat jellemzően elszigetelt, kevés barátal rendelkező, bizonytalan, valamint alacsony önbecsülés és osztálytársaival gyenge kapcsolatok jellemzik. Nagyobb valószínűséggel lehetnek áldozatok a nem heteroszexuális fiatalok, azok, akik hajlandóbbak személyes információikat megosztani másokkal a közösségi profil megléte, a csethasználat és a magasabb online eltöltött időmennyiség is kockázatonövelő hatású lehet.

A hétköznapi és a zaklatással kapcsolatos stresszrel való megküzdés vizsgálata során a kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy nagy valószínűséggel azok a fiatalok, akik érzelmeik központú megküzdési stratégiát használnak a hétköznapi stresszhelyzetekben, a zaklatási szituációban is ehhez folyamodnak. Az áldozatok különösen akkor érzik úgy, hogy nincs lehetőségük változtatni a helyzetükön, ha hosszabb ideig elhúzódik a negatív cselekmény. Azok az áldozatok, akik beszélnek valakivel a megfélemlítésről, vagy valamilyen módon megpróbálják kezelni a problémát (problémaközpontú megküzdési módok alkalmazása), kevesebb egészségügyi panaszról számoltak be, szemben azokkal, akik megpróbálták elkerülni a stresszt. A kutatásokból az is kiderül, hogy a passzív megküzdő stratégia (pl. tagadás, elkerülés, belenyugvás és a saját maga hibáztatása) általában hatástalan, igaz, egy ideig megállíthatja a zaklatást, de a problémát nem oldja meg.⁶⁶

A kutatók véleménye szerint az elektronikus zaklatás során az elkövető-áldozatok speciális csoportnak tűnnek. Körükben szignifikánsan nagyobb az extravertió, kevésbé toleránsak és hajlamosak kritizálni az osztálytársaikat. A szociális kapcsolatokat vizsgálva az „áthidaló” pozíciókban helyezkednek el, valamint jellemző a magas és a központi szociális helyzetük a megfigyelt iskolai hálózatokban. Az elkövetők és még inkább az áldozatok kevésbé népszerűek, mint azok, akiknek az interneten már van tapasztalatuk az elkövetéssel és az áldozattá válással kapcsolatban. A kutatók úgy vélik, hogy az

⁶⁶ Völlink, T., Bolman, C. A. W., Dehue, F., Jacobs, N. C. L. (2013): *Coping with Cyberbullying: Differences between Victims, Bully-victims and Children not Involved in Bullying*. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23, 7-24.

áldozat-elkövető csoport tagjai olyan készségekkel rendelkeznek, amelyek megkönnyítik számukra, hogy fenntartsák a szociális érintkezést különböző csoportokkal.⁶⁷

V. Összegzés

Munkámban először bemutattam a fiatalkorúak bűncselekményeit, azaz a fiatalkorú és a bűncselekmény fogalmát és a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekményeket általában.

Írásom első részében a média, azon belül is a televízió hatásait próbáltam felvázolni fiatalkorúak vonatkozásában. Kétségtől megállapítható, hogy a médiatartalmak, így a reklámok, showműsorok, egyes akciófilmek és hírműsorok melyek jelen vannak a televízióban, a jelenkor egyik legnagyobb problémáját okozza a fiatalkorúak világában. Nagy probléma, mivel a mai világban mindenhol jelen van, így megoldást találni is nehéz rá. Megtiltani, hogy a gyermekek ilyen tartalmat nézzenek szinte lehetetlen, nem is érdemes. Korlátozni azok elérhetőségét, illetve időtartamot megállapítani arra vonatkozóan, hogy mennyit és mit nézhet a gyermek szintén nem megoldás, sőt még nagyobb feszültségeket is szülhet. Személy szerint én mégis azt vallom, hogy a fiatalok közvetlen környezetének, a családtagoknak, a pedagógusoknak és a baráti körnek a felelőssége az, hogy egy fiatal milyen nevelésben részesül és ennek következtében tartózkodik-e a deviáns magatartástól vagy nem riad vissza akár egy súlyosabb bűncselekménytől sem. Azoknak az embereknek, akiknek kezükben van a lehetőség, hogy megfelelő intézkedéseket tegyenek kötelesek is megtenni ezeket a lépéseket. Nem engedhető meg, hogy a brutalitás, az agresszió, az erőszak a napjainkban tapasztalható méreteket öltse a képernyőn.

Szükség van tehát a további prevenciók tevékenységeire, meg kell akadályozni, hogy a fiatalok bármilyen külső nyomás hatására bűncselekményeket kövessenek el, mert mindenképpen a bűncselekményeket jobb megelőzni, mint büntetni, mivel a bűnmegelőzés feladata a bűncselekmények kiváltó okának felkutatása és azok csökkentése, illetve megszüntetése.

⁶⁷ Domonkos Katalin: Cyberbullying: Zaklatás elektronikus eszközök használatával. *Alkalmazott Pszichológia* 2014, 14(1):59-70. http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2014/05/APA_2014_1_Domonkos.pdf

Írásom második felében a kibervilág fiatalkorúakra gyakorolt hatásaival foglalkoztam. A média hatásához hasonlóan, az internet világában sem kétséges, hogy a fiatalok nem megfelelő neveléssel, igen nagy veszélyben vannak. Amikor a teendőinket és a megoldásokat fontolgatjuk erre a problémára szintén nehéz, sőt még nehezebb a dolgunk, mint a televízió esetében, mert internet valóban mindig a kezünk ügyében van az okostelefonok és okoskészülékeknek köszönhetően. Véleményem szerint az egyik és legfontosabb teendő ezen a téren a weben keresendő. Ahhoz, hogy a gyermekek, fiatalok ne legyenek ilyen veszélynek kitéve fel kell számolni a deep webet, dark webet és az extrém tartalmakat. Szerencsére ezeknek az oldalaknak a felszámolása már elkezdődött, az Anonymous hackercsoport a hacktivizmus jegyében már rengeteg darknetes oldalt tett elérhetetlenné, emellett a rendőrség és más, a kiberbűnözés ellen fellépő szervezetek is folyamatosan küzdenek az internet tisztításáért.

A következő rendkívül fontos dolog, hogy vegyük észre a technológia hatását a fejlődésben lévő gyerekeinken. Nézzünk magunkba is, ha mi magunk is folyton az okos eszközökön lógunk, nem vesszük észre, milyen veszély leselkedik a gyerekeinkre, melynek következtében elhanyagoljuk őket. További ötlet lehetne esetleg, hogy bevezetünk egy két napot, melyeken a digitális tartalmakat mellőzzük, így több idő marad egymásra.

Foglalkozni inkább azzal érdemes, hogy miként lehet az internet „jobb hely” a gyerekek számára, ehhez pedig meg kell hallgatni, hogy ők mit szeretnének, és mit hogyan élnek meg, hiszen máshogy látják a dolgokat, mint a felnőttek. A digitális világban a szülőknek és a tanároknak kell utolérniük a gyerekeket, viszont a kicsiknek ezen a területen is gondoskodásra, útmutatásra van szükségük, arra, hogy legyen kivel átbeszélniük a dolgokat, ugyanúgy, mint az élet bármely más területén.

Ahogy azt az írásomban láthattuk: az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás megvalósítható adatbevitellel, adat módosításával, törlésével, hozzáférhetetlenné tételével, továbbá minden más olyan művelet elvégzésével, amely az információs rendszert befolyásolja, és ezzel kárt okoz.

Munkám alapján elmondhatjuk, hogy az információs technológia rohamosan fejlődik és ennek következtében új bűnelkövetési formák jelennek meg, így az információs rendszerek felhasználásával elkövetett bűncselekmények száma is fokozatosan növekszik évről évre, és emiatt különösen fontos a büntetőjogszabályoknak a nemzetközi összehangolása, a szükséges minimumszabályoknak a megalkotása. Uniós szinten a minimumszabályokat az új 2013/40/EU irányelv határozza meg és ennek a magyar szabályozás megfelel, de az információs rendszerek elleni bűncselekményekre tekintettel, még a hazai jogalkotás számára feladatot jelöl ki (pl. de lege ferenda szükséges a minősített esetek bővítése a szervezett bűnözés tekintetében, illetve a személyiséglopás szankcionálása).⁶⁸

Amint az írásomban láthattuk a kiberbűnözés egy összetett problémakört foglal magában, mellyel szemben többlépcsős stratégiának az alkalmazása vált indokolttá. Ebben kiemelt jelentősége van elsődlegesen a prevenciónak, különösen a felhasználókhöz igazított oktatásnak, ismeretterjesztésnek, mert még mindig az ember a leggyengébb láncszem a kiberbiztonság szempontjából. Fontos a harmonizált, egységes nemzetközi szabályozás megteremtése mind büntető anyagi, mind eljárásjogi tekintetben. A fokozott együttműködés elősegítése is lényeges elem a magánszektor és a bűnüldöző hatóságok között, illetve az egyes bűnüldöző hatóságok között. Szükséges továbbá, hogy az új kihívásokra a jogalkotók adekvát módon és gyorsan reagáljanak és a jogalkalmazókat is felkészítsék erre, mert a technológiai fejlődés új elkövetési módokat teremt meg, amelyeknek jogi minősítése vitatott lehet.⁶⁹

Elmondhatjuk a jogesetek alapján a személyes adatok sérelmére elkövetett cselekmények közül a legtöbb elítélt az információs rendszer felhasználásával követte el a csalást. (Btk. 375.§)

Nagyon fontos - ahogy azt az írásomban be is mutattam -, hogy a Btk. 375. § szerinti bűncselekmény az 1978. évi kódex számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény károkozó adatvisszaéléssel járó alakzatának (korábbi Btk. 300/C. § (3) bek.) és a készpénz-helyettesítési fizetési eszközzel visszaélés egyes alakzatainak (korábbi Btk. 313/C. §) az összevonásával jött létre.

⁶⁸ A személyes adatok büntetőjogi védelme, 2017. november 27. https://orientpress.hu/cikk/2017-11-27_a-szemelyes-adatok-buntetojogi-vedelme

⁶⁹ Mezei Kitti: A kiberbűncselekmények hazai szabályozásának aktuális kérdései, 2018 http://real.mtak.hu/92853/1/a_kiberbuncselekmények_hazai_szabalyozasanak_aktualis_kerdesei.pdf

Ez a megoldás jobban kifejezi a bűncselekmény által védett érdekeket, hiszen az információs rendszerek terjedésével már régen nem csak gazdasági tevékenységhez kapcsolódó visszaélések lehetnek a bűncselekmény szempontjából relevánsak, és az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközök használata is információs rendszer használatát feltételezi. Másrészt e szerkezeti megoldás követi a 2001/413/IB kerethatározatot, amely a két bűncselekménytípust egységesen kezeli.

Ahogy azt az írásomban láthattuk: az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás megvalósítható adatbevitellel, adat módosításával, törlésével, hozzáférhetetlenné tételével, továbbá minden más olyan művelet elvégzésével, amely az információs rendszert befolyásolja, és ezzel kárt okoz.

Felhasznált Irodalom

- Bányász Péter: A közösségi média, mint nyílt forrású információszerzés fontos területe. Nemzetbiztonsági szemle. 2015, 3 (2), 21-36., Budapest
- Belovics E., Gellér B., Nagy F., Tóth M. BÜNTETŐJOG I. A 2012. évi C. törvény alapján. Budapest: HVG Orac, 2013.
- Belovics E, Molnár GM, Sinku P. Büntetőjog II. Második kiadás ed. BÉLA B, editor. Budapest: HVG Orac Lap és könyvkiadó Kft.; 2013.
- Boyd, D. M. Taken out of context: American teen sociality in networked publics. Doktori disszertáció. University of California, Berkeley, 2008.
- Chou, H.-T. G. és Edge, N.: „They are happier and having better lives than I am?\": The impact of using Facebook on perceptions of others' lives. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 2012, 15 (2), 117-121.
- Csemáné Várad Erika - Lévay Miklós, A fiatalok számára vonatkozó rendelkezések az új Büntető Törvénykönyvben. Az Igazságügyi Minisztérium Kodifikációs Előkészítő Bizottsága számára készített tanulmány. Kézirat, Miskolc, 2001. március.
- Davies, J.: Facework on Facebook as a new literacy practice. Computers & Education, 2012, 59. 19-29.
- Erikson, E. H. Gyermekkor és társadalom, Budapest, Osiris, 2002.
- Eszes István: Digitális marketing, Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola, 2013.
- Gerbner, G.: A média rejtett üzenete. Budapest, Osiris Kiadó és MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport, 2000.
- Kárpáti Andrea, Szálas Tímea, Kuttner Ádám: Közösségi média az oktatásban- Facebook-esettanulmányok. Iskolakultúra 2012 (10), 11-42.
- Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó. Budapest, 2013
- Kommentár, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez
- Kónya Sándor (szerk.): Magyar Büntetőjog - Kommentár a gyakorlat számára (Harmadik kiadás). HVG-ORAC Budapest, 2016.
- Kósa É., Vajda, Zs.: Szemben a képernyővel. Budapest, Eötvös Kiadó, 1998.

- Knausz Imre (szerk.): Gyermek, pedagógus, pedagógusképzés, Új Helikon Bt, Budapest, 2008.
- Mezei Kitti- Tóth Dávid: Információs bűncselekmények, In: Büntetőjogi Szemle 2015/1-2. szám, 68-73.
- M. Fazekas Ágnes, Cs. Czachesz Erzsébet Középisikolás tanulók számítógép és internethasználati szokásai. Iskolakultúra, 2011, 11 (8-9), 120-134.
- Nagy Zoltán: A bűnözés egyik új formája az informatikai bűnözés. Bűnözés új tendenciái. Tanulmánykötet. Miskolc, 2004, 45-53.
- Nagy Zoltán András: Bűncselekmények számítógépes környezetben. Budapest, 2009.
- N. Kollár Katalin, Szabó Éva: Pszichológia pedagógusoknak. Budapest, Osiris Kiadó, 2004.
- Pergel Józsefné: A számítógépes család és egyéb számítógépes bűncselekmények, In: Statisztikai Szemle (2001), 79. 9. sz. 763-775.
- Prensky, M.: Digital natives, digital immigrants. On the Horizon, 2011, 9 (5), 1-6.
- Prievara Dóra Katalin: A problémás internethasználat pszicho-szociális háttértényezői és prevenciósi lehetőségei. PhD értekezés, Szeged, 2018.
- Slonje, R., Smith, P. K. (2008): Cyberbullying: Another main type of bullying? Scandinavian Journal of Psychology, 49, 147-154.
- Ofcom 2004 in Nemzeti Audiovizuális Médiastarégia - Szakmai vitaanyag- II. Médiatudatosság. 72.o.
- Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről, Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya, Budapest, 1987, 1990, 1995, 1998-2005-ös, 2012-es, 2013-as kiadások
- Tóth Mihály - Nagy Zoltán András (szerk.): Magyar Büntetőjog: Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest 2014
- VÁRNAGY Elemér - VÁRNAGY Péter, A hátrányos helyzet pedagógiája, Corvinus, Budapest, 2000.
- Völlink, T., Bolman, C. A. W., Dehue, F., Jacobs, N. C. L. (2013): Coping with Cyberbullying: Differences between Victims, Bully-victims and Children no Involved in Bullying. Journal of Community & Applied Social Psychology, 23, 7-24.

Elektronikus irodalom

- Domonkos Katalin: Cyberbullying: Zaklatás elektronikus eszközök használatával. Alkalmazott Pszichológia 2014, 14(1):59-70. http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2014/05/APA_2014_1_Domonkos.pdf
- Szilády Szilvia: Erőszak és brutalitás a magyar televíziós műsorkínálatban. <http://www.c3.hu/~jelkep/JK993/szilady/szilady.htm>
- Hornyák Szabolcs, A gyermekkorúak bűnözése és megelőzésének lehetőségei Neten: <http://www.pecshor.hu/periodika/2003/hornyak.pdf>
- Kőrösi István: A fiatalkorú bűnözés dinamikája, struktúrája, tényezői <https://arsboni.hu/a-fiatalkoru-bunozes-dinamikaja-strukturaja-tenyezoi/>
- Mezei Kitti: A kiberbűncselekmények hazai szabályozásának aktuális kérdései, 2018 http://real.mtak.hu/92853/1/a_kiberbuncselekmények_hazai_szabalyozasanak_aktualis_kerdesei.pdf
- Németh Margit - Virág György (2013): Pedagógusok felkészítése az erőszakos bűncselekmények (iskolai erőszak, családon belüli erőszak, szexuális bántalmazás, internetes online abúzus) gyermekáldozatainak támogatására Neten: http://eszteralapitvany.hu/wp-content/uploads/2015/04/Pedag%C3%B3gus_k%C3%A9zik%C3%B6nyv_v%C3%A9gs%C5%91.pdf
- Verebics János: Az információs bűncselekmények és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének lehetősége az új Btk.-ban In: Gazdaság és Jog 2013. évi 2. lapszámában (3-7. o.) <http://ujbtk.hu/dr-verebics-janos-az-informacios-buncselekmények-es-az-elektronikus-adat-ideiglenes-hozzaferhetetlenne-tetelenek-lehetosege-az-uj-btk-ban/>
- Verestói Nárcisz: Hogyan változik meg a viselkedésünk az interneten. <https://www.magyarKurir.hu/hirek/hogyan-valtozik-meg-viselkedesunk-az-interneten-kiberpszichologus-gyermekek-vedelmeben>

Jogesetek

- EBH 2009. 2033.I-II
- BH 2017.8.252.
- BH 2009.264
- BH 1999.145
- Fővárosi Törvényszék B.687/2012/11. számú határozata BK vélemény a bűncselekmény bírósági határozatban történő megnevezéséről
- 61. BK vélemény a bűncselekmény bírósági határozatban történő megnevezéséről